

banka ve

EKONOMİK

yorumlar

AYLIK DERGİ

TEMMUZ 1983 • YIL : 20 • SAYI : 7

FIYATI : 120 LIRA

Okurlara Mektup /3

Mevduat Faiz Gevamları:
İndirilmesi... /5

Prof. Dr. Zeyyat Hatiboglu

Ekonomik Göstergeler /8

EKONOMİK YORUMLAR /9

Dr. Öztin Akguc

Prof. Dr. Atilla Genenli

Prof. Dr. Akin İkin

Ertugrul İhsan Özal

Buizler ve Enflasyon /35

Ege Cansel

Sermaye Piyasası /39

Doç. Dr. Şenel Tüsen

Türk Parasının Kıymetinin
Korunması /45

Kemal Karal

Ayın Ekonomik Ödevleri /59

Dr. Yülcüme Kılıç

Yeni Yayınlar /65

Gözet Öktem

Faiz oranlarındaki değişmelerin ve uygulama-
madaki gelişmelerin Türk ekonomisindeki
bankalara ve firmalara etkisi

1957' den beri

“ENKA”

Enka İnşaat, 25 yıllık yaşamında
gerçekleştirdiği dev eserler
ve ulaştığı yüksek teknoloji ile
bugün dünyanın en büyük inşaat şirketleri arasındadır.

Enka İnşaat, uluslararası alanda
Türk girişimciliğinin yüz akıdır.

ENKA

İnşaat ve Sanayi A.Ş.

Balmumcu - Beşiktaş, İstanbul - TURKEY
Tel.: 66 22 15 Telex: 26 490 enas tr 26 139 pıma tr.

Günü gelince!

Tasarrufun amacı;
zamanlı/zamansız giderleri
zorlanmadan karşılamaktır.

Tasarrufun amacı;
elinin altında bir kaynak
bulundurmak... günü gelince
yararlanmaktır.

593 şubesiyle
Yapı Kredi, tasarrufları

gününde verimlendiren
zengin bir kaynak,
güvenilir bir dayanaktır.

**YAPI ve KREDİ
BANKASI**

"hizmette sınır yoktur"

selin®

LIMON KOLONYASI

*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yaşantı düşleyin... Serinlik ormanında...

Kokular panarında...

Doğanın kaynağında.

Selin'in her damlasında

bir doğa parçası gizlidir.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

OKURLARA MEKTUP

1. JUL 1983

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş. Adına
İmtiyaz Sahibi: Kemal Kurdaş • Yazı
İşleri Müdürü: Prof. Dr. Erdoğan Alkin

Danışma Kurulu: Prof. Dr. Asaf Savaş
Akat • Dr. Öztin Akgüç • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. Osman Fikret Arkun • Dr. Aydemir Aşkın • Prof. Dr. Mustafa A. Ayşan • Besim Baykal • Dr. Metin Berk • Doc. Dr. Ünal Bozkurt • Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtil Çakıcı • Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelikkol • Özer U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel • Zeki Döşluoğlu • Necdet Durakbaşa • A. Aydın Dündar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhuri Ferman • Prof. Dr. Emre Gönensay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan Işıl • Dr. Halûk Kabaalloğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaoğlu • Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Dr. Yıldırım Kılıç • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Doc. Dr. Orhan Morgil • Prof. Dr. Erdoğan Moroglu • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Özaslan • M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Doç. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Reha Poroy • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Doc. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş • Osman Nuri Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Fikret M. Tuncer • Nezih Tunçsiper • Doc. Dr. Şeref Türen • Dr. T. Güngör Uras • İbrahim Ülkem • A. Doğan Yalın • Doc. Dr. Ahmet Yüksel •

Basım-Yayım Danışmanı: M. Tarık Yaşo

Sevgili Okurlarımız,

Bu sayıda «faiz» konusuna ağırlık verilmiştir. Bankaların vadeli mevduata ve kredilere uyguladıkları faiz oranlarını beş puan düşürmeleri nedeniyle, konuyu güncel hale gelmiştir. Faiz hadleri ile enflasyon, büyüme, istihdam, gelir dağılımı ve para politikası arasında yakın ve çapraşık ilişkiler vardır. İktisatçılar, paranın fiyatı olan faiz hakkında öteden beri değişik görüşler ileri sürerler. Ancak, faizlerdeki yükselmelerin mevduatı olumlu, kredi talebini ise olumsuz yönde etkilediği genellikle kabul edilir. Buradan, faizlerin düşmesi için, kredi talebindeki artışın yavaşlaması, buna karşın mevduattaki artışın hızlanması gerektiği sonucuna varılabilir. Oysa kredi talebi mevduattaki artıştan daha hızlı geliyorsa, bu durum faizin belirlenmesinde etken olur. Bu aşamada faizlere müdahale edilirse, denetim dışı finansal işlemler yoğunlaşır. Yani, para arzı genişletilmeden faizler düşürülürse, para piyasasında çift fiyatla karşılaşılabilir.

«Ekonomik Yorumlar»da, ülkemizde faizlerle ilgili gelişmelerin ekonomiye, bankalara ve firmalara etkisi tartışılmakta; iki ayrı yazıda ise faiz konusu değişik açılardan incelenmektedir. Dergi'deki diğer yazıları da ilginç bulacağımızı sanıyoruz. «Türk Parasının Kıymetinin Korunması» başlıklı yazıyı okumanızı özellikle salık veriyoruz.

Saygılarımızla.

AYLIK DERGİ

TEMMUZ 1983

YIL : 20

SAYI : 7

130 LİRA

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak, No. 17, Kat 4; Cağaloğlu - İstanbul • **TELEFON:** 526 34 11
• **YAZIŞMA:** P.K. 769; Karaköy - İstanbul • **AÇIKLAMA:** Dergimizde çıkan yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir • **YILLIK ABONE:** 1.560.- TL; Öğrencilere 780.- TL
• **İLAN FİYATLARI:** Arka kapak 25.000.- TL, Ön kapak içi 17.500.- TL, Arka kapak içi 15.000.- TL, Tam sayfa 12.000.- TL, Yarım sayfa 7.000.- TL, Çeyrek sayfa 4.000.- TL, Renk farkı 5.000.- TL • **BASKI:** Met/Er Matbaası, Telefon: 528 28 90 • **Tarihi:** 1 Temmuz 1983

ELEKTRONİK POSTALAMA

- ADRES YAZMA
- KATLAMA
- YERLEŞTİRME-DÜZENLEME
- ETİKET YAPIŞTIRMA
- POSTALAMA HİZMETLERİ
- BİLGİSAYAR MEKTUPLARI
- BİLGİ KAYIT VE KONTROLÜ
- İŞLETME VE ORGANİZASYON LİSTELERİ
- ÜYELİK, ABONE KAYIT VE YÖNETİM HİZMETLERİ
- İHRACATÇILARA YURTDIŞI ALICI ADRESLERİ

BİLGİSAYARLARLA
KOMPLE ADRESLEME
VE POSTALAMA
HİZMETLERİ

A-Kendi portföyündeki özel adreslere adres yazdırmak isteyen müesseseler

B-Merkezimiz BİLGİ BANKASINDA mevcut yurtdışı ve yurtiçi yüzbinlerce adres içinden ilgilendikleri iş kolları itibariyle adres satın almak isteyen

- İmalatçı, İhracatçı, İthalatçı, Pazarlamacı kuruluşlar
- Dernek, Oda, Kulüp ve Sendikalar
- Gazete ve Dergiler
- Market ve Mağazalar
- Reklam Firmaları
- Turizm Seyahat Şirketleri ve Oteller
- Araştırma kuruluşları
- Fuar, Defile, Toplantı düzenleyen kuruluşlar
- Abone, Bayi, Üye, Ortak, Hissedar, Müşteri yazışmaları olan kuruluşlar
- VB.

ELEKTRONİK ADRESLEME VE POSTALAMA
HİZMETLERİMİZDEN YARARLANABİLİRLER.

bil-merk

Bilgi Hazırlama Merkezi

İnönü Cad. Ankara Palas Apt. 77/9 Ayaspaşa - İstanbul
Tel. 43 57 76 - 43 57 77

MEVDUAT FAİZ ORANLARI İNDİRİLİRKEN...

Prof. Dr.
ZEYYAT HATİBOĞLU

24 OCAK kararları Türkiye'de pazar-fiyat sisteminin işlerliğini sağlamak üzere alınmış bir tedbir paketinden oluşmaktaydı. Türkiye ekonomisinin 1930 - 1980 yılları arasındaki tarihçesi tetkik edilince görülür ki, bunun en belirgin özelliği pazar-fiyat mekanizmasından ayrılmadığıdır. 1980 yılında artık geçmişteki politikalarla ekonomimizin işlemesi olanaksız hale gelmişti. Bunun böyle olacağını yıllardan beri söyleyenler, yazarlar vardı. Fakat 1980 yılında IMF, OECD ve Dünya Bankası'nın baskıları o derecede artmıştı ki, ekonomimizdeki yolların tedavisinin ancak pazar-fiyat mekanizmasına dönmekle çözülebileceğini az da olsa bir grup politikacı düşünürler kabul etmek zorunda kaldılar. Kuşkusuz tedavi yollarının başka olduğunu söyleyen pek çok kişiler de vardı. Gerçekten, pazar-fiyat mekanizmasına dayanan 24 Ocak kararlarını yerden düşünürler çoğunlukta idi. Bütün bunlar çok konuşulmuş, çok yazılmıştır. Ama şurası ortadadır ki 24 Ocak kararları harikalar yaratmıştır. Enflasyon önemli oranda geri çekilmiş, ihracat kimse'nin düşünemeyeceği düzeylerde artmış, yokluklar ortadan kalkmış, fabrikalar çalışır hale gelmiş, işçi-işveren ilişkileri düzelmiştir. Tek kelime ile ekonomi çalışır hale gelmiştir.

Hiçbir zaman 24 Ocak kararlarının 3-4 yıl süreyle uygulanacağını, bundan sapmalar olmadan yürütülebileceğini sanmadım. Hep sağdan soldan gelen eleştiriler ve baskıların bu kararları yok edeceğini düşündüm. Ama nasılsa çok fazla değişikliklere uğramadan 24 Ocak kararları uygulandı. Fakat artık öyle anlaşılıyor ki, 24 Ocak kararlarından geriye dönelecektir ve mevduat faiz oranlarının düşürülmesi bunun bir başlangıcıdır. Bunu diğerleri takip edecektir. Artık ekonominin 24 Ocak kararları ile de yürütülemeyeceği görülmektedir ve bu yöndeki uygulamalar pek çok sorunlar ortaya çıkaracaktır. Çünkü Türkiye'de bilinmeyen çok önemli bir gerçek vardır. Şöyle ki; Türkiye ekonomisinin işleyişi için pazar-fiyat tedbirlerinin alınması gerekiyordu, fakat yeterli değildi.

Türkiye ekonomisinin son 20-30 yılında; biri 1950'lerin sonlarında, biri 1960'ların sonunda ve biri de 1970'lerin sonunda 3 önemli kriz olmuştur. Bunlardan üçüncüsü en önemlisiydi. Her üç krizin temelinde pazar-fiyat sisteminden ayrılma vardı ve üç krizi de çözmek için pazar-fiyat sisteminin işlerliği yönünde kararlar alınmıştır. 1970'lerin sonlarındaki krizin çözülmesi amacı ile alınan 24 Ocak 1980 kararlarının bu karakteri çok da-

ha belirgin olmuştur. Fakat yukarıda belirtildiği gibi 1980'lerin ortalarına gidildikçe 24 Ocak felsefesine sadık kalsak bile sorunlar ortaya çıkacaktır. Mevduat faiz oranlarının düşürülmesi, -sözde- bu sorunları çözecek önlemlerden biri olarak önerilmiştir.

Mevduat faiz oranlarının düşürülmesi 24 Ocak kararlarının felsefesine aykırıdır ve pazar-fiyat sisteminden ayrılmamaktadır. Kuşkusuz bu önlem ekonomimizde görülen bazı aksaklıkları düzeltme amacı ile iyi niyetle alınmıştır. Fakat ekonomimizdeki sıkıntılarının sebebi konusunda iktisatçılarımız yıllardan beri ileri sürdüğü «rant olayı»nı görmezlikten geldikleri sürece, ekonomiyi düzeltmek için düşünebilecekleri tek çare pazar-fiyat sistemine müdahale etmek olacaktır ve bu gibi müdahalelerle ekonomimiz bir süre sonra tekrar eski hasta haline dönecektir.

Türkiye'deki rant olayını bu Dergide ve diğer başka yerlerde defalarca açıkladım. İktisatçılarımız bunu hep görmezlikten geldiler. Fakat Türkiye bunun acısını çok kötü çekecektir. Türkiye ulusal gelirinin % 30'u rantlardan oluşur. Bu rantların büyük kısmı iktisat literatüründe bilinen rantlardan değildir. Bu rantların ancak bir kısmı korunan endüstriden doğmaktadır; asıl önemli kısmı dış ekonomilere göre karşılaştırmalı avantajları yüksek bulunan endüstrilerde kazanılmaktadır. Bu rantlar mevcut bulunduğu sürece ekonomimizdeki çarpıklıkları düzeltmek mümkün değildir. 24 Ocak ile pazar-fiyat sistemine uymanın ekonomide yaptığı olumlu gelişme artık bitmiştir. Eğer rant olayını görmez ve bunu ortadan kaldıracak önlemleri almaz isek, ekono-

mimizi düzeltmek mümkün olmayacaktır.

Türkiye ekonomisinde sözünü ettiğim rantları ortadan kaldırmaksızın banka sistemini düzeltemezsiniz ve banka sistemini düzeltemezseniz mevduat faizlerini indirmek suretiyle kredi faizlerini indiremezsiniz. Kredi faizlerini baskı ile indirseniz bile ekonomiyi düzeltemezsiniz.

1966 yılında «Türkiye'de Bankacılık» isimli bir kitap yazmıştım. Bu kitabın teması şuydu : O yıllarda bankalar mevduata ortalama % 5 faiz ödüyor ve kredilerden % 15 faiz alıyorlardı. Ben söylemeye çalıştım ki, kredi faizleri ile mevduat faizleri arasındaki bu yüksek fark bankacılık sistemimizdeki çarpıklıktan ileri geliyordu ve bunu düzeltmek gerekiyordu. O yıllarda bunu kimseye anlatamadım. Herkes aradaki farkın banka maliyetlerinden ileri geldiğini söylüyordu. O yıldan bu yıla (17 yıl) Türkiye'de hiçbir şey değişmemişe benziyor. Yine yüksek faizleri banka maliyetleri ile izah etmek eğilimindeyiz. Oysa banka maliyetlerinin ekonomideki rantlarla ilgili olduğunu, rant olayının ekonomiye bir maliyet artışı biçiminde yansıdığını hiç kimse görmemiştir. Ayrıca yine kimse görmemiştir ki, banka mevduat faizini azaltacak olursak, ülkemizde bu rantlar bulunduğu sürece banka masrafları artacaktır ve banka kredi faizleri azalmayacaktır. Bu konuda başka bir nokta, düşük kredi faizlerinin mevduat üzerindeki olumsuz etkileridir. Bu olayı Türkiye'de söyleyen, konuşan çoktur; fakat asıl önemli olan husus belirttiğim rantların banka masraflarına etkisidir. Bu sorunu çözmediğimiz takdirde kuşkusuz yeni bir kriz kapımızı olacaktır. Ondan sonra ne olur bilemem!..

İşiniz dış ticaret ise DIŞBANK'A danışınız...

Dış ticaret bankacılığı uzmanlık ister.

Dişbank, dış işlemlerde tam yetkili şubeleriyle, dünyanın en büyük bankalarında eğitim görmüş uzman kadrosuyla, geniş muhabirlik ilişkileriyle ve dış finansman olanaklarıyla, tüm dış ticaret sorunlarınızda danışmanınız, yardımcınızdır.

Dişbank, dış ticaret işlemlerinde uzmandır.

DIŞBANK
Türk Dış Ticaret
Bankası
"çıkış yolu"

ekonomik göstergeler

	1981	1982	1983		
			Şubat	Mart	Nisan
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	1101.7	921.9	1010.3	1049.0	1051.4
Tedavüldeki banknotlar (milyar TL.)	386.4	542.7	481.9	487.2	528.5
Merkez Bankası kredileri (milyar TL.)	920.3	910.5	872.8	879.3	897.1
Hazineye kısa vadeli avans (milyar TL.)	261.9	266.2	266.1	286.6	290.7
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	1948.1	2593.7	2362.4	2389.1	
Ticari	469.8	660.0	474.3	479.5	
Tasarruf	901.2	1501.2	1558.0	1584.6	
Vadesiz Tasarruf	223.5	273.6	338.3	366.0	
Vadeli Tasarruf	677.6	1227.7	1219.7	1218.7	
Resmi	157.4	220.1	192.6	219.4	
Bankalar	111.8	207.0	131.4	99.3	
Diğer Mevduat	8.0	5.4	5.7	6.1	
Toplam Krediler	1391.9	1886.3	1868.1	1977.3	
Tarım	340.2	334.1	365.6	361.1	
Kalkınma Bankaları	63.5	90.5	91.2	98.6	
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	63.3	91.7	93.6	96.6	
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	19.7	34.8	39.7	37.3	
Denizcilik	15.4	33.3	34.3	33.9	
Ticari, Sınai, Sahr	880.4	1291.0	1230.1	1330.1	
İller Bankası	9.5	10.7	16.6	19.8	
PARA ARZI (milyar TL.)	872.8	1375.5	1238.8	1299.5	1313.2
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toplan Eşya Fiyatları İndeksi	3858.8	4816.5	5088.6	5246.3	5362.4
Gıda Maddeleri ve Yemler	3395.9	4030.6	4352.2	4369.8	4411.6
Sanayi Hammaddesi ve Yarı Mamul	4630.4	6126.3	6316.0	6707.0	6946.3
İstanbul Geçinme İndeksi	4294.5	5567.3	5858.7	5940.6	6040.8
Ankara Geçinme İndeksi	3523.2	4557.0	4865.5	4937.0	5039.9
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	8933.4	8842.0	1444.8	2349.3	3014.5
Dışsatım	4702.9	5746.0	881.6	1358.0	1861.6
İşçi Dövizleri	2489.6	2186.6	226.9	356.1	466.0

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibarıyla birikmelidir.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankası kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Prof. Dr. Atilla GÖNENLİ
- Prof. Dr. Akın İLKİN
- Ertuğrul İhsan ÖZOL

YÖNETEN :

- Dr. Öztin AKGÜÇ

Faiz oranlarındaki değişmelerin ve gelişmelerin Türk ekonomisine, bankalara ve firmalara etkisi

AKGÜÇ — Toplantıya hoş geldiniz. Dilerseniz bugün şu konuları tartışalım. Birincisi, faiz konusu niçin gündeme geldi, niçin güncellik kazandı? İlk önce bunu vurgulayalım. İkincisi, faizlerdeki son değişiminin Türk ekonomisi üzerine etkisi ne olabilir? Daha açık bir deyişle; tasarruflar, yatırımlar, banka kaynakları, banka kârlılıkları üzerine etkisi ne olabilir? Üçüncüsü, acaba kuramsal olarak iddia edildiği şekilde, faiz ile reel tasarruflar ve yatırımlar arasında çok yakın ilişki var mı? Faiz, tasarruf ve yatırım hacmini belirleyen çok etkili bir değişken mi? Türkiye'de bunu kanıtlayan görgül bulgular veya araştırmalar mevcut mu? Dördüncü olarak, faiz değişmesi kredi maliyetlerine yansır mı? Beşinci so-

ru, faiz değişikliğinin firmaların finans kararları üzerine etkisi ne olabilir? Finansman seçeneklerini etkiler mi, firmaların? Bu konulardaki görüşlerinizi rica edeceğim. Sayın İlkın, niçin faiz konusu güncellik kazandı Türk ekonomisinde ve faizleri değiştirmek gereği neden duyuldu?

İLKİN — Teşekkür ederim. 1980'lerde faizin gündeme gelmesinin esas nedeni; bildiğimiz gibi, 1970'ler sonunda hızlanan enflasyon nedeni ile büyük ölçüde bir talep artışının ortaya çıkması, hatta «halkın paradan kaçışı» dediğimiz olayın meydana gelmesidir. Kimse, o yıllarda elinde para tutmak istemiyordu. Ya gayrimenkulle ya altına yatırıyor veya tüketiyordu. 24 Ocak kararlarını ben, bu so-

runa çözüm getirmeye yönelik bir istikrar tedbirleri paketi olarak görüyorum.

AKGÜÇ — Sayın İkin, bir noktayı açıklığa kavuşturabilir miyiz? Zannediyorum 1978 ve 1979 yılları, yatırımların GSMH'ya oranının gö-reli olarak yüksek olduğu yıllar idi. Yatırımların GSMH'ya oranı % 22 dolaylarında iken 1980'den itibaren bu oran devamlı düşme gösteriyor. Sonuçta (ex-post olarak) yatırımlar, tasarruflara eşit olduğuna göre, nasıl oluyor da yatırım düzeyinin yüksek olduğu bir dönemde, «Halkta paradan kaçma eğilimi vardı. Tasarruflar azalmıştı.» diyoruz?

gelişen bir ekonominin yatırım açığını kapatmak için kullandığı araçlardan biri de enflasyondur

İLKİN — Bildiğimiz gibi, arz-talep dengesi tasarruf-yatırım eşitliğine bağlı oluyor. Bir ekonominin üret-tiğinden çok tüketmesi iki yolla müm-kün. Ya dış tasarrufları alıp kullanacak veya bunu suni olarak, para basarak yapacak. Devlet, örneğin geli-rinden çok nasıl harcayabilecek? Bu-nu ancak para basarak yapabilir. Bence 1978-1979 yıllarında enflasyo-nun hızlanmasının nedeni de bütçe açıklarının ve KİT'lerin finansman açıklarının para basma yolu ile, emi-siyon artışı ile karşılanması idi.

AKGÜÇ — Sonuçta, yatırımlar için emisyon genişlemesi tasarrufa dönüşmüyor mu? Yatırımlar arttığı-na göre sonuçta tasarruf olmuyor mu, ekonomide?

İLKİN — Peki, öyle ise, reel ta-

sarruflar artmadan yatırımlar nasıl arttı?

AKGÜÇ — Demek ki o dönemde reel tasarruf da artmış oluyor.

İLKİN — Artmaz. Yani kanımca artamaz.

AKGÜÇ — O zaman rakamlarda hata var.

İLKİN — Rakamlarda bir hata olabilir. Çünkü tasarruf artışı ya gelir artışından olacaktır; ya dış âlem-den gelecektir. Bunun dışında yatırımlar ancak emisyon hacminin genişletilmesi ile finanse edilebilir. Ta-sarruf-yatırım eşitsizliği olduğu dön-emde bu farkı ya emisyonla kapatırsınız ya dış kredi olarak... Bi-reysel olarak düşünelim; 100 bin TL tasarrufu olan bir kişi, nasıl 150 bin liralık yatırım yapabilir? Tabii kredi alarak... Devlet için başka bir im-kân daha var. Devlet emisyon hacmini artırarak bastığı paralarla yatırım yapabilir.

ÖZOL — Ama sonuçta bir yatırı-m var.

İLKİN — Yatırım var, ama bu-nun sonucu enflasyon... Bu imkân teorik olarak modelde var. Gelişen bir ekonominin yatırım açığını ka-patmak için kullandığı araçlardan biri de enflasyon. Planlanan yatırımlarla tasarruflar arasındaki açığı ka-patmak için ya vergileri artırabilirsiniz, cebri tasarruf yaparsınız, ya enflas-yon yaparsınız veya dışarıdan kredi alırsınız.

ÖZOL — Bir noktayı ilave edebilirmiyim? Enflasyonist dönemin tasarrufları tabii rastgele tasarruflar oluyor. Ekonomiye, mali aracı kurumlar kanalı ile değil de rastgele dağılıyor. Tabii eğer milli gelir rakamları doğru ise... Halbuki 1 Tem-muz 1980 faiz kararından sonra ta-sarrufların banka sistemine gelme-

si ve oradan dağılması ile ekonomideki kaynak dağılımı rasyonellik kazanıyor. 1978 ve 1979 yılları yatırımların yüksek olmasına karşılık büyüme hızlarının düşük olduğu, hatta negatife dönüştüğü yıllardır. Halbuki 1980 ve 1981 yıllarında yatırımların milli gelire oranı düşük olduğu halde daha yüksek büyüme hızlarına ulaşılması, yatırımların verimliliğinin yükseldiğini gösteriyor. Demek ki yatırımlarda verim açısından bir fark var.

AKGÜÇ — Veya yatırımlarla bunların milli gelire katkısı arasında bir zaman aralığı var. Ayrıca, çok ilginçtir: 1980'leri izleyen yıllarda bankaların vermiş olduğu yatırıma giden orta vadeli kredilerde görece bir düşüş var. Hatta 1982'de bu görece gerileme daha da açık bir şekilde görülüyor. 1981 yılında orta vadeli kredilerin, toplam banka kredileri içindeki payı % 23 iken, bu oran 1982'de % 15,7'ye düşmüştür. Yalnız T.C. Merkez Bankası'nın bankalara açmış olduğu orta vadeli kredilerde bir artış var. Bu da yeni yatırımlardan değil, kur farklarının orta vadeli kredi şekline dönüştürülmesinden doğuyor.

İLKİN — Türkiye'deki yatırım kredileri sadece orta vadeli değil. Yatırımların bir kaynağı da kısa vadeli kredilerdir. Firmalar, kısa vadeli kredileri devamlı yenileyerek yatırımlarını finanse ediyor. Yatırım için ille orta vadeli kredi kullanıyorlar.

AKGÜÇ — Ama orta vadeli kredi talebinin görece olarak azalması, yine de bir gösterge...

İLKİN — Bir fikir spekülasyonu olacak ama, bu durum şöyle de açıklanabilir: Bankalar, geleceğe ilişkin beklentileri nedeniyle orta vadeli kredileri vermek istenememiş olabilirler. Düşüş, talep azalmasından değil, bankaların kredi politikasından doğmuş olabilir.

işletme kesiminde orta vadeli kredi talebi durmuştur; borçlanma firmaların aleyhine olmaktadır

AKGÜÇ — Orta vadeli krediler, birçok yönden bankalar için daha çekici. Bir kere faizi daha yüksek. Sözleşme koşullarını da bankalar istedikleri gibi düzenleyebiliyorlar. Faizi de sabit değil; faizler yükseldiği takdirde, otomatikman ayarlanabiliyorlar. Ayrıca bu yıla kadar orta vadeli krediler için kullanılan mevduat kaynağı için karşılık oranı da daha düşük idi.

GÖNENLİ — Efendim, şu bir gerçek ki işletme kesiminde orta vadeli kredinin talebi de durmuştur.

İLKİN — Enflasyon döneminde kredi talebinin durması, bana teorik açıdan yanlış geliyor. Enflasyonun hızlı döneminde firmaların kullandığı her türlü kredinin hatta ticari borçlarının bile fazlalaşması lazım.

AKGÜÇ — Genel olarak kredi talebinde bir duraklama yok; orta vadeli kredilerde görece bir gerileme gözleniyor. Bir firma yatırım yapıyorsa, orta vadeli kredi istemesi doğal. Kısa vadeli kredilerle yatırıma girişmesi son derece riskli. Hem yüksek faiz, hem kısa dönemde ödeme zorunluluğu; finans açısından son derece sakıncalı bir durum.

ÖZOL — Ben bir noktayı ekleyeceğim. 1980 öncesi ile 1980 sonrası faizlerin etkisi açısından karşılaştırırken, 1980'den sonraki devrede ekonominin önemli bir mali krizden geçtiğini dikkate almak lazım. Aynı koşulları 1980'den sonra da yaratmış olsaydınız, yani firmaların büyük bir kısmının yaşayabilme ümidi ile pa-

raya ihtiyaçları olmasaydı, bankalardaki mevduat artışı gerçek yatırımlara dönüşecekti. Ekonominin darboğazdan geçmesi nedeniyle bankalarda büyük bir vadeli tasarruf artışı olduğu halde, bu artış yatırımlara dönüşmedi. 1980 öncesi koşulları olsaydı, yatırımlar muhakkak ki yüksek bir seviyeye erişecekti. Fakat 1980 sonrasında firmalar yaşayabilmek için kredi kullandılar. Eğer o yüksek faiz verilmeseydi, bankalara o para çekilemeseydi, firmaların finansman ihtiyacı karşılanamayacağından, belki firmalarda toplu bir çöküntü olacaktır Türkiye'de. O mali kriz hiç olmazsa yüksek faiz sayesinde atlatıldı.

GÖNENLİ — Bana göre, 1980 sonrası dönemi incelenirken bir-iki noktayı atlıyoruz. Bir tanesi şu: Türkiye'de bir kez gelir artışı var. Millî geliri, ekonominin durduğu o 1978 ve 1979 yılları ile karşılaştırıyoruz; o baze göre millî gelirde 1981 ve 1982 yıllarında % 4 dolaylarında bir artış var. İkincisi, kapasite kullanımının, bir ölçüde daha rasyonel olduğunu söyleyebiliriz. İşletme sermayesi kredileri ile firmaların ihtiyaçları karşılandı, ayrıca döviz darboğazı aşıldı. Ama yatırım olarak; yeni bir kapasite yaratma açısından, istihdam alanını genişletme yönünden 1980'den sonraki dönem çok durgundur. Ve bu da gayet doğaldır. Çünkü sanayinin % 60 faiz ödeyebilmesi için % 65-70 kazanması lâzım ki, bugünkü koşullarda bunun imkânı yok veya çok zayıf. Şimdi borçtan yararlanmanın kârlılık üzerine etkisi tamamen tersine dönmüş vaziyette. Bir işten % 30

kazanılır, % 20 faiz verilir. Kârlılık verilen faizden yüksek olduğu sürece borçlanma caziptir. Günümüzde firmalar belki % 30 kazanıyorlar; faiz ise % 60. Peki niye borçlanıyorlar? Mevcut yürüyen işinin devamı için borçlanma âdeta zorunlu. Biliyor ki, borçlanma zararına. Bazı firmalar bunu bile bile borçlanıyorlar.

İLKİN — Yalnız, Sayın Gönenli, faiz % 70 dediğiniz vakit bu yıllık faiz. Diyelim ki bir firma 100 milyon kredi aldı ve yıl sonunda 70 milyon faiz ödedi. Firma, parayı yılda bir kere çevirmiyor ki, faizi ödemek için mamülün maliyeti üzerinden en az % 70 kazansın. Krediyi 4 defa döndürüyorsa, yıllık % 70 faizi dörde bölünce, mamül maliyeti üzerinden % 17,5 kazanması yeterli.

GÖNENLİ — Ben mamül olarak konuşmuyorum. Yıllık kâr olarak, toplam yatırımın bir yıllık kazanç oranı olarak konuşuyorum. Şimdi birçok sektörde varlıkların kazanç oranı faiz oranının altındadır. İhracatta faiz oranının düşüklüğü ve ihracatta verilen vergi iadeleri nedeniyle ihracatçı için belki pek böyle değil, ama iç piyasaya çalışan sanayici için borçlanmanın kârlılık üzerine etkisi tamamen tersine dönmüş vaziyette.

İLKİN — O zaman bir soru sorayım. Diyelim ki bir firma % 70 faiz veriyor ve kârlılığının da % 80 olması lâzım. Biz burada firmanın bütün kaynağının yabancı kaynak olduğunu varsayıyoruz. Halbuki firmanın öz kaynağı da var. Eğer firmanın kullandığı kaynağın % 50'si öz sermaye, % 50'si borç ise, toplam kaynakları üzerinden % 80'den daha az kazansa bile borç faizlerini karşılayabilir.

GÖNENLİ — Ama buna rağmen gene aleyhte çalışır. Borçlandıkça öz sermaye kârlılık oranı düşer.

◆ Kendileri güneşin altında durup
Gölge verirler başkalarına;
Yemişleri de başkaları içindir.
İyi insanlar, ağuçlara benzer.

Sanskrit Şiiri'nden

AKGÜÇ — Faizi karşılar ama özsermaye kârlılığı da düşer. Dedığınız doğru. Bir firmada faiz ve vergiden önceki kârın, varlıklar (aktif) toplamına oranı, faiz oranından düşük olduğu sürece, firma borçlandıkça kârlılık oranı da azalır.

GÖNENLİ — Firmanın finansal yapısının esprisi burada yatar. Borç daha az risk taşıdığı için, borç veren, özsermaye sağlayana kıyasla daha düşük verime razı olur. Faiz, var-

*Prof. Dr. Atilla GÖNENLİ
İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi
Öğretim Üyesi*

lıkların kârlılık oranından düşük olduğu sürece, borçlanma yoluyla özsermaye kârlılığını artırabiliriz. Ayrıca faiz, firmalar yönünden, vergi matrahından indirilebilecek bir gider unsurudur. Öz sermayenin kârlılığını bir de o yönden artırırız. Genel kuralı budur finansın. Fakat Türkiye'de 1980'den sonra iç piyasaya çalışan sanayinin hemen hemen büyük bir kesiminde bu olgu tamamen tersine dönmüştür. Şimdi borçlanmak firmanın aleyhine çalışmaktadır. Nitekim

firmalar, hiç değilse sermayeleri üzerinden normal kârlarını elde edebilmek için özsermayelerini artırıyordular.

İLKİN — İşte enflasyon durduğu için... Zaten faizlerin serbest bırakılması, bu espri ile yapılan bir operasyondur. 24 Ocak kararları olmasa da faizin yükseltilmesi, enflasyonist dönemde anti-enflasyonist etkiler doğurur. Faizlerin yükseltilmesi, istikrar politikasının amacına uygun bir karardır.

faizler nasıl yükseldi? uygulanan metot olumlu sonuçlar verdi mi?

AKGÜÇ — Bir de, faiz birden nasıl yükseldi? Bunu irdeleyelim. Biz hep klasik iktisat öğretisinin ışığı altında meseleleri yorumlamak çabasındayız. Klasik iktisat kuramının dışında da sorunlara bakış açıları, yaklaşımlar var. Ve hele gelişmekte olan ülkelerin koşulları, klasik iktisat kuramının olduğu dönemden çok farklı. Türkiye'de faiz olayının içinde yaşadık. Faizler şöyle yükseldi: Bilirsiniz, faizde kısmi bir serbesti vardı 1974'den beri. Ama bu serbesti 1 Temmuz 1980'de genişletildi. Eskiden yalnız uzun vadeli mevduata faiz serbestken, 1 Temmuz 1980'den sonra bütün vadeli mevduata serbesti verildi, vadeler kısaltıldı. Bunun üzerine bankalar kendi aralarında bir anlaşma yaparak, en yüksek vadeli mevduat faizini % 33 olarak tespit ettiler. Daha sonra bazı bankalar, bu anlaşmaya uymayarak gizli veya açık daha yüksek faiz vermeye başladılar. Bu bankaların amaçları farklı idi. Fonları, ne pahasına olursa olsun toplayıp kendi kuruluşlarına aktarma çabasında idiler. Sağlıklı bir bankacı-

lık yapmak niyetinde olmadıkları da, daha sonra gelinen nokta ile belli oldu.

Bu arada bankerler türedi. Bu kişilerin bence yasalara tamamen aykırı bir biçimde mevduat toplamasına göz yumuldu. Onlar da aslında ciddi bir hesap yapmadan, ödemek niyetinde olmadıkları yüksek faizler vaat ettiler. Benim görüşüme göre, ekonomide bir hesaba dayanmayan, çok farklı niyetlerle bir faiz yarışması başladı. Bankalar, bunun üzerine ikinci bir protokol yaparak vadeli mevduata faizi % 40'a yükselttiler. Bu şekilde o sırada bankerlerin açıkladıkları faize yaklaşıldı. Daha sonra, özellikle bazı holding bankalarının bu protokole de uymamaları üzerine bir büyük bankanın genel müdürü, protokole uymayanlara bir tür ceza vermek için faizi % 50'ye çıkardı. Bir tek bankanın ani kararıdır bu % 50 faiz. Oligopol piyasası olduğundan, diğer bankalar da bunu izlemek zorunda kaldılar. Çünkü kredi piyasasına egemen bir banka faiz hadlerini yükseltirse, diğer bankalar da ona uymak zorunda kalır. Mevduat faizi % 50'ye nasıl yükseldi? Arz-talep mi, korsan bankerlik mi, yoksa bankacılık mı? Oligopol piyasasında fiyatın nasıl oluştuğunun bilincinde olmamak mı?.. Bunu irdelemek lazım.

ÖZOL — Faizler serbest bırakılmadı. Kararnamenin yayınlanmasından hemen sonra banka karteli müdahale ederek faizleri tespit etti. 1974 senesinin Eylül'ünde zannediyorum, 2 yıldan uzun vadeli mevduat faizleri serbest bırakıldı, ben Hazine Genel Sekreteri iken. Fakat o zaman da faizler serbest bırakılır bırakılmaz baktık ki, kartel hemen bizim aldığımız tedbiri etkisiz bıraktı. Tecrübe o zaman başlamıştır. Aynı tarihlerde Hazine Bonoları'nı da gazetelere ilân vererek açık eksiltme suretiyle piyasaya arz ediyorduk. Bu 6-7

ay kadar devam etti. Hazine Bonoları satışları bankaların verdiği faize nazaran çok farklı cereyan ediyordu. Çok enteresan bir tecrübe oldu. Çünkü karşılık yok, vergi yok, müdahale yok idi. Serbestçe alıyorduk teklifleri ve uygun gördüklerimize Hazine Bonoları'nı satıyorduk. Kamımızca 24 Ocak'tan sonra faizleri serbest bırakırken metotta seçim iyi olmamıştır. Faizi serbest bırakırken, Merkez Bankası ile Hazine'nin birlikte kısa vadeli para piyasası oluşturmaları ve oradan alacakları referans faizini belki bankalara empoze etmeleri düşünülebilir.

GÖENLİ — Tabii. Bütün Batı ülkelerinin yaptığı gibi.

ÖZOL — Evet. Fakat bizde öyle olmadı. Faizi serbest bırakırken uygulanan metodun teorik açıdan hiç müdafaa edilecek tarafı yok. Herhangi bir malın fiyatının tespitini o malın karteline veriyorsunuz ve sonra da bastırıyorsunuz «Senin fiyatın, bu.» diye. Bu metodu hiçbir iktisatçının teorik olarak desteklemesine imkân yok. Ta baştan faiz konusuna teorik açıdan yanlış girildi ve yanlışlıklar komedyası devam etti.

İLKİN — Faiz % 40, % 33, % 50 diyoruz. Bunu yüksek veya düşük olarak değerlendiriyoruz. «İndirmek lazım, daha da yükseltmek lazım.» gibi önerilerde bulunuyoruz. Piyasa ekonomisinde şu var: Faiz paranın fiyatıdır. ABD'ye, Batı Avrupa'ya baktığımız zaman; faizin reel, pozitif fa-

◆ Hepimiz hayatın kısılgından söz ederiz de, boş geçen zamanımızı nasıl değerlendireceğimizi bilmeyiz.

Seneka

iz olduğunu görüyoruz. Faizi, enflasyon oranında indirmediğimiz zaman tasarrufluca bir artı bırakması lazım. Bunu kabul ediyor muyuz? ABD'de faiz haddine baktığımız zaman, bu faiz haddi enflasyon oranından düşük. Batı Avrupa'ya baktığımız zaman da uygulanan piyasa faiz haddi, enflasyon oranından düşük.

GÖNENLİ — Genel olarak doğrudur.

İLKİN — Model olarak öyle olması lazımdır. Bir kişi düşünelim, fon

Prof. Dr. Akın İLKİN

*İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
Öğretim Üyesi*

yaratıyor. Ama bu fonu kendi kullanmıyor, bunu piyasaya getiriyor. Fon talep eden müteşebbis, kullanacağı bu fon karşılığında faiz veriyor. Şimdi kişinin rasyonel hareket edebilmesi için aldığı para kirasının enflasyondan fazla, reel olması lazım. Aksi halde fon sahibi kişinin, bu fonu başkasına kullandırmasının mantığı olmaz.

ÖZOL — Ben bunu genel olarak, kural olarak kabul etmiyorum. Niye? Bir malın fiyatı, kişilerin o malı alabilecekleri fiyat düzeyinde olmalı ya da herkesin geliri ile müteneşip olmalı. İktisatta arz ve talep bahis konusudur. Başka bir referans bizi saptırabilir. Ekonomi öyle bir resesyon devresinde olabilir ki, faiz ödenmesi dahi mümkün olmayabilir. Ekonominin içinde bulunduğu devrelere göre faizin oluşacağı düzey değişir. Herkesin batmakta olduğu, «Bir damla su ver, ölüyorum.» dediği zaman o damla suyun fiyatı çok yüksek olur. Orada sizin enflasyon oranına falan bakılmaz. «Faiz, enflasyonun birkaç puan üstünde olmalıdır.» görüşü, bütün olaylar için geçerli değildir, genelleştirilemez.

AKGÜÇ — Sayın İlkın, şu hususu da açıklığa kavuşturalım. «Faiz haddi beklenen enflasyon oranının birkaç puan üstünde olmalıdır.» görüşü, faiz oranına ilişkin kuramlardan biridir. Bu, genel bir kural değildir. Bir de şu nokta var: Dikkat ederseniz Batı'da sözünü ettiğiniz faiz, tasarruf mevduatına verilen faizdir. Türkiye'de mevduatı gerçi biz de vadeli-vadesiz olarak ayırıyoruz ama, bu ayırım Batı ölçülerine göre sağlıklı bir ayırım değil. Türkiye'de banka hesaplarında vadeli olarak gözükken mevduat, pekâlâ gerektiğinde vadesiz şekle dönüştürülebiliyor.

İLKİN — Öyle ise faizler niye yükseldi? Faizler kalsaydı yerinde.

AKGÜÇ — Yükselmesinin nedenini biraz evvel açıklamaya çalıştım.

İLKİN — O zaman tersine çevirelim meseleyi. 1980'den sonra da faiz, 1970'ler düzeyinde kalsa idi, ne olurdu? O zaman Sayın Özöl'un dediği gibi, nasıl bir bardak suyu bulamayan adamın su fiyatı çok yük-

sek olacak ise, gene mecburen bu yüksek faiz verilecekti. 1980'lerden önce de bazı bankalar, yasal sınırlamaya rağmen bazı işlemlerde daha yüksek faiz veriyorlardı.

24 ocak kararlarının gecikerek gelmiş bir unsuru olan faizin normal oluşumunu engelleyen başlıca etkenler nelerdir?

GÖNENLİ — Şöyle diyebilir miyiz? Eğer arz-talep yönünden meseleye bakarsak, aracı kurumlar olarak bankalar, fonları iş alemine yahut su isteyen durumuna göre ayrı fiyatları satıyorlardı. Bunun yanında küçük bankalar, mevduatını satmaya çalışan tasarruf sahibi de belli ölçüde bu dengesizlikten yararlanıyordu. Bu iş 1 Temmuz 1980'de resmi hale getirildi Türkiye'de. Fakat Sayın AKGÜÇ'ün de işaret ettiği gibi, devreye başıboş bir bankerlik müessesesinin sokulması ve bankacılık kesiminde küçük-büyük banka ayırımı, faizin oluşmasında anormallikler yarattı. Türkiye'de bir şube bankacılığı, eski anlayış içerisinde oluşmuş bir mevduat bankacılığı var. Çok sayıda şube ile Türkiye sathına yayılmış ve mevduat toplamaya çalışan bir bankacılık kesimi var. Bir de sınırlamalar nedeniyle veya işe geç başlanılmış olunması nedeniyle birkaç şubede kalmış küçük bankalar var. Serbest faiz, gizli hesap, mevduat sertifikası ve banker kurumları, bu küçüklerin, şube maliyetinden sıyrılmış olarak mevduat-kredi piyasasında at koşturmasına imkân verdi. Bu olayların ikisi bir arada, bankerlik ve küçük bankalar, Türkiye'nin faiz oranını anormal yüksekliklere doğru çek-

ti. Bu anormallik nedeniyle «Türkiye'de reel faiz budur, paranın asıl fiyatı budur, pazar bunu oluşturmuştur.» şeklinde bir yorum, kanımca pek geçerli değildir.

AKGÜÇ — Kaldı ki o küçük bankaların, bankerlerin daha sonra gerçek yetileri açıkça ortaya çıktı. Bir noktayı daha tartışmaya getireyim. 1980'den sonra iç pazarda daralma, faize bağlanıyor ve «Evvelden paradan kaçış vardı; enflasyon yavaşlayıp faiz oranları yükselince, halk tasarrufa yöneldi; tasarruf eğiliminin artması, iç pazarda daralma yarattı.» şeklinde yorumlar yapılıyor. Ben 1980'den sonra yaşanan olayı geniş halk kitlelerinin reel gelirinin düşmesine bağlıyorum. Çalışanların, tarım kesiminin reel geliri düştüğü, alım gücü azaldığı için, ekonominin bazı sektörlerinde sürüm güclüğü görüldü, kanısındayım. Yoksa faiz hadlerinin yükselmesinin sonucu değil.

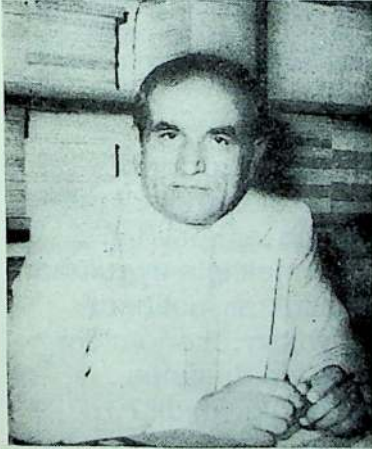
İLKİN — Eğer faizler yükselmeseydi, bu gelir düşüşü daha da fazla olacaktı. Bence bugün birtakım kişiler, sanayi mallarını talep edebiliyorlarsa, bu biraz da faiz gelirlerinin yükselmesi sonucudur.

AKGÜÇ — Şu ayırımı yapmak lazım. Orta gelirliilerin ve düşük gelirliilerin zaten tasarrufları çok az veya yok. Yüksek faizden esas yararlananlar, benim kanımca servetlerini likit halde tutan yüksek gelirli gruplar oldu.

İLKİN — Faizlerin serbest bırakılması, fakat sonuçta serbest olmaması bence son derece doğal. Neden? Ekonomik açıdan bir politika güdüyorsanız. Diyorsunuz ki, paranın fiyatı faiz serbest olsun. Hükümet kararı ile birşey serbest olsun demekle serbest olmaz. Piyasa mekanizmasına bağlı. Piyasa şekli ne? Tam rekabet piyasası mı, yoksa oligopol piyasası mı var? Bu nokta çok önemli.

Oligopol piyasasında siz «Fiyatlar serbest olarak teşekkül edecektir.» dersiniz, fiyatlar oligopol teorisine göre oluşur. Piyasada fiyatlar serbest olsun dediğiniz anda kastedilen tam rekabet piyasasıdır. Ancak tam rekabet piyasasında fiyatlar serbest bırakılabilir. Ama piyasanın şeklini bilmeden «Ben serbest bıraktım.» dersiniz, o zaman oligopol piyasası kuralları işleyecektir. Nitekim Türkiye'de öyle olmuş, bankalar faiz haddini belirlemiştir. Hükümetin faizler serbesttir şeklinde verdiği karar, ancak kağıt üzerinde kalmış bir karardır. Türkiye koşullarında bu serbesti olmayacaktı, nitekim olmadı da. Model aslında doğrudur. Yanlışlık bunun böyle olacağını, faizin oligopol piyasasının kurallarına göre tayin edileceğini bilmemektir. Ekonomik gözlemlerle olaya baktığımız zaman, 1 Temmuz tarihindeki bankacılık kararının gerçeği budur.

ÖZOL — 1980 öncesi ile 1980'den sonraki seneleri daha iyi karşılaştı-

Ertuğrul İhsan ÖZOL
Türk Sanayicileri ve İşadamları
Derneği Genel Sekreteri

rabilmek için; «Her sektörün yaratıldığı kaynak ne olmuştur? Hane halkı tasarrufları 1980'den önce ne idi, daha sonra ne oldu?» sorularını cevaplandırmak ve bunların hesabını yapmak gerekir. Bu şekilde hesapları biz yapmadığımız için, olayları daha sağlıklı biçimde analiz edemiyoruz.

GÖNENLİ — Bazı rakamlar var, ne derece sağlıklı bilmiyoruz. Örneğin iç tüketim, yurt içi harcanan gelir, 1980 yılından sonra hemen hemen aynı artış temposunda gidiyor.

AKGÜÇ — 1981 ve 1982 milli gelir rakamlarına baktığımız zaman, tüketim harcamaları artmış gözüküyor. Halbuki bu yıllar, iç pazarın daraldığından yakınılan yıllar. Yüksek faiz sonucu tasarruflar artmıştır sıvı, aslında milli gelir rakamları ile tutarlı görünüyor. Söylenenler çoğu zaman makro düzeydeki rakamlarla gelişkili oluyor.

GÖNENLİ — Sonra, mesela 24 Ocak kararlarından sapma mütalaa ediliyor; «Faize müdahale ile, 24 Ocak kararlarından sapılmış, 24 Ocak kararları böylece noktalanmıştır, tersine çevrilmiştir.» deniliyor. Faiz 24 Ocak kararlarının belki bir unsuru ya da gecikerek gelmiş bir unsuru. Biri 24 Ocak, öbürünün yürürlüğü 1 Temmuz. Hikâye edildiğine göre, 24 Ocak kararlarının mimarları, bunu da devreye sokmak istemişler, fakat zaman ve zemin ilk ağızda elvermemiş, 1 Temmuzla beraber bunu da uygulamaya koymuşlar. Faiz kararının Türkiye'de yansımaları ise yıl sonunu, hatta ertesi yılın ortalarını buluyor. Faizler serbest bırakıldı ama, Türkiye'de bir para piyasası yok. Sayın Özöl'un demin değindiği gibi, Hazine'nin bir dönem için bir para piyasası oluşturma gayretleri var, ama bu denemeler bir para piyasasının oluşması için yeterli olmamış. Olaya

böyle bakarsak, faiz konusunda para piyasasının göstergesi olarak kullanılabileceğimiz bir ipucu mevcut değil. Ondan sonra bakıyoruz, bankerler halktan topladıkları paraları sanayiye yahut paraya muhtaç kişilere bilmediğimiz fiyatlardan devretmişler. Kimlere devrettikleri de büyük ölçüde meçhul. Gelişmelerin başboşluk içerisinde bırakılması sonucunda önce bankerler gitti. Eğer bir parça daha başboşluk devam ederse, bankalar da çok zor duruma düşecek. Üstelik, bankalarda en ufağının gitmesi, en büyüğünü dahi sarsabilir.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ciltlenmiş
eski sayıları :

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler
ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören
- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

1982 yılı cildi :	1.500.— TL
1981 yılı cildi :	1.000.— TL
1980 yılı cildi :	700.— TL
1979 yılı cildi :	600.— TL
1978 yılı cildi :	500.— TL
Önceki yıllar :	400.— TL

İSTEME ADRESİ :

Catalçeşme Sokak No. 17/4
Cağaloğlu - İstanbul
TELEFON : 26 34 11

Oyunun kuralları içerisinde faizi serbest bırakmak lazım. 24 Ocak kararları liberal ekonominin gereği olarak bunu böyle ister. Ancak, fiyatlar normal oluştun, şeklindeki görüşlerle eğer ekonomiyi bir süre daha götürülecek olursak, sonunda alan kaçan gidecek; çünkü sistem onları yakalayamıyor. Bazı bankaların zihniyeti şu: «Bugün % 100 faiz de desem, kapıda kredi kuyruğu oluşuyor.» Ama bu kredi kuyruğuna girenler kim? Aldıkları kredileri geri ödeyecekler mi? Bunlar ciddi bir şekilde araştırılmıyor.

Bir başka noktaya daha değineceğim. Deniliyor ki, «Efendim, doların resmi kur'u 220 lira, serbest kur'u 250 lira. Aradaki fark açıldı. Yeneden ayarlayalım paramızı.» Benim görüşüme göre bugün doları 300'e çıkarın, piyasadaki fark daha da açılacak. Çünkü vergi iadesi sistemi, ihracat teşvikleri burada tamamen yanlış kullanılıyor. Türkiye ekonomisinin bunlara müdahale etmesi lazım. Bazı bankaların, bankerlerin, tefecilerin uyguladıkları faize bakarak veya Tahtakale piyasasındaki kur'u esas alarak, piyasa ekonomisinin çarışması için bunlardan sonuç çıkarmak bence hatalı olur.

24 ocak kararları, belirli aletleri kullanıp sadece enflasyonu düşürmek için uygulanan bir istikrar politikası mı, yoksa ekonomide yeni bir düşünüş değişikliği midir?

İLKİN — Bütün mesele şu: 24 Ocak kararları nedir? 24 Ocak kararları anti-enflasyonist bir müdahale mi-

dir? Yoksa Türkiye için yeni bir ekonomik sistem midir? Bana kalırsa, 24 Ocak kararları, anti-enflasyonist bir dizi kararlar topluluğudur. Enflasyonu önleyecek -benzetme yerinde ise- antibiyotik tedavisidir.

AKGÜÇ — Amaçta değil de, bu konudaki görüş ayrılıkları şuradan kaynaklanıyor. Tamamen klasik ikti-

*Dr. Öztin AKGÜÇ
İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi
Öğretim Üyesi*

sat öğretisinin vermiş olduğu araçlarla ve onların Türk ekonomisindeki etkinlik derecesi bilinmeden sorunlar çözülmeye çalışılmıştır.

İLKİN — 24 Ocak kararlarını eleştirmiş bir kişi olarak bence bu kararların kabul edilir tek tarafı vardır. Enflasyondan sonra uygulanmış bir istikrar politikasıdır. İstikrar politikasında hangi aletleri kullanacaksınız? Klasik de desek, modern de desek kullanılacak aletler sayısı, kullanılacak başkaca alet yok. Türkiye, benzer aletleri 1946'da, 1958'de,

1970'de de kullanmıştır. O yılların istikrar programları da 1980'den çok farklı değildir. Bunlar belki klasik aletlerdir, ama bence bunların dışında başkaca kullanılacak alet de yok. Bir yerde hızlı bir talep artışı varsa, bunu bir yerde durduracaksınız. Durdurmak için de bazı frenlere ihtiyaç var. Bence 24 Ocak kararlarındaki temel yanlışlık şu: Bu bir antibiyotik tedavisidir ve o anda vermek lazımdı. Ancak antibiyotik ile birlikte B vitamininin de verilmesi lazımdı, o verilmedi. Böylece antibiyotik ateş düşürücü etkisinin yanı sıra vücutta bazı zararlı yan etkileri de oldu. Ayrıca bu uzun müddet devam etti. Bu benzetme ile şunu ortaya koymak istiyorum: Türkiye'nin yeni bir iktisadi programa ihtiyacı vardı, o gündeme getirilmedi. Bir kişiyi üç sene antibiyotik tedavisine tabi tutarsanız, başta karaciğer olmak üzere bazı organlar bozulur. Bu doğal karşılanmalıdır.

ÖZOL — Müsaade ederseniz, ben 24 Ocak kararlarını yalnız bir anti-enflasyonist program olarak kabul etmiyorum. Ayrıca bir de zihniyet değişikliği getirme yönü vardır. 30 senedir Türk ekonomisi, biliyorsunuz: içe dönük ithal ikamesi, Türk Lirası'nın değerinin aşırı yüksek tutulması, sabit döviz kuru, devalüasyonundan kaçınılması, devlet sektörünün sübvansiyonu, Merkez Bankası kaynaklarının vergi yerine kullanılması, kamu sektörünün bilinçsiz olarak büyümesi politikalarını izlemiştir. 24 Ocak kararları, bütün bunların yanlışlığının farkına varıldığını gösterir. Ben 24 Ocak kararlarını, bürokratların artık başka çare kalmadığı için eski politikalarından bir dönüş noktası olarak alıyorum. Bu kararlarla: döviz kurunda, faizde, devletin ürettiği mal ve hizmetlerde, tüm fiyatlarda mümkün merteye piyasa fiyatına yaklaşma gayreti vardır.

Fakat uygulanan metodoloji yanlış olmuştur. Piyasayı kurmadan, yanlış birtakım etkilere maruz bırakmıştır. Örneğin tahvillerin faizlerini serbest bırakmamış, sadece banka faizlerini serbest bırakmıştır. Fakat serbest bırakılan faiz de derhal kartel tarafından dondurulmuştur. Keza diğer konularda da arzu edilen tam serbestlik sağlanamamıştır. Piyasa kuvvetleri işler hale gelememiştir. Eğer bütün istihsal faktörlerinde piyasa güçleri işler hale getirilse idi, o zaman biz yavaş yavaş bir piyasa çözümüne doğru gidecektik. Bu sağlamadığı için piyasa çözümü yarım yamalak olmuş, bir sürü çelişkiler ortaya çıkmıştır. Zihniyet değişmiştir, fakat bunun yönetimi olmamıştır. Prensip doğrudur, fakat bunun yönetimi yapılamamıştır. Yönetim tecrübesi Türkiye'de yetersizdir. Bir piyasa ekonomisi nasıl yönetilir? Buna alışık olmadığımız için yönetimini beceremedik.

GÖNENLİ — Tekrar faiz konusuna dönmek isterim. Devlet, faizi serbest bırakmak şeklindeki uygulaması ve kara parayı çalıştıracakım endişesi ile bankerlerin yasal olmayan uygulamalarına, mevduat sertifikasına, bunların bankerler aracılığıyla pazarlanmasına göz yummanış olsa ve zamanında müdahale ederek faizi yukarı doğru çekse idi, bankalara bugün yaptığı baskıyı o gün uygulamış olsa idi, ekonomi benim görüşüme göre çok daha sağlıklı giderdi. Faiz serbest bırakılmakla bir fiyat oluşmuştu, % 60 veya % 70... Şimdi: «Bak o rakam ne güzel oluştu, ekonomiyi götürüyordu, niye devlet faizi aşağıya doğru çekiyor?» diye sorulabilir.

Faiz, nasıl bir reel getiri olmalıysa, mevduat sahibi için, yatırımcı için de taşınabilir bir yük olmalı. Ekonominin bunu taşıyamadığı bir gerçek. Bunu bütün sanayi kesimi dile geti-

riyor. Rakamlar bunu gösteriyor. E-fendim, diyeceksiniz ki: «Türk ekonomisi çok ağır ve çok kötü bir finansal yapı içindedir». Ama bu bir versal. «Bu niçin böyle?» demenin fazla bir yararı yok. Bir politika izlerken, ekonominin bazı gerçeklerini göz önünde tutmak gerekir. Bugün doğru raya oturmadığı için ekonomide gereksiz yere iflaslar var. Düşünün, bankalar alacaklarını tahsil etmek için sanayici haline gelmiş. Zaten bankaların holdinglerle ilişkileri dolayısıyla bir iştirak portföyleri vardı. Şimdi kredilerini tasfiye için de zorunlu olarak bu portföyü genişletiyorlar. Basına yansıyor; kuruluş değerleri milyarları bulan tesisler, bankalarca daha düşük bedelle kapatılıyor. Belki çok güzel bir alışveriş bankaları için. Borçlu firmalar için öyle mi? Bankaların fonksiyonu bu mu? Krediyi vereceksin, kredi geri dönmeyecek, o zaman tesisleri düşük bedelle devralacaksın. Bankalar tüm sanayi devir mi alacaklar Türkiye'de? Bankaların amacı bu değil herhalde. Bankacı, para satan bir aracı; bankacının amacı, parayı verimli kullanacaklara satmak. Bankacılık kesimi pahalı çalışıyor, şikâyetleri var. Tedbir alınır.

Bugün, faiz yükü ağır, diyoruz. Faizle ilgili olarak alınan vergiler var; % 15 Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, % 25 Gelir Vergisi kesintisi... Bu rakamlar çok mu önemli? Eğer mevduat sahibine bir menfaat sağlanmak isteniyorsa, oradaki % 25 vergiden, tasarrufu özendirme için vazgeçin. Yatırım sahibine bir imkân sağlamak istiyorsak, % 15 Muamele Vergisi'nden vazgeçelim. İki uçta da yapılabilecek çok şey var. «Enflasyon» artı «çarpık piyasanın oluşturduğu fiyat» artı «bankacılık kesiminin pahalı çalışması» artı «devletin faizlerden aldığı vergiler»; bütün bunların oluşturduğu faizle ekonomiyi yürütmemize imkân yok.

piyasa kuvvetleri
 çalıştırılıp geçiş
 dönemi kusursuz
 planlanabilseydi,
 aydınlığa çıkılır
 ve denge faizi
 bulunabilirdi

ÖZOL — Eskiden bankacılık ke-simi çok kârlı idi. 1950'lerden bu ta-rafa düşünürseniz, bankacılar gayet rahat para kazanıyorlardı; enflasyon-la mücadele etmek için onlara yük-sek karşılıklar koymak, kârlarından devletin de pay alması için vergi koy-mak, o zamanların mirasıdır. Aslında 1980'den sonra mümkün mertebe pi-yasayı şeffaf hale getirmek, o baskı-ların kaldırılıp kendi haline bırakıl-dığı takdirde faizlerin ne olacağını görebilmek lazımdı. Bugün, ekonomide bir denge faizinin neresindeyiz? Denge faizinin altında mıyız, üstün-de miyiz? Karanlıkta kaldık. Japon-lar bunu gayet güzel ifade ediyorlar. «Piyasa ekonomisinin olmadığı yer-de, karanlıktayız.» diyorlar. Karan-lıkta olunca da hiç kimse kesin bir-şey söylemiyor. Evvela aydınlığa çı-kalım. Ne yapalım aydınlığa çıkmak için? Gelin piyasa kuvvetlerini çalış-tıralım. Biz 1980'de piyasa kuvvetle-rini çalıştırmak konusunda böyle bir zihniyet içine girseydik, veya dedi-ğim gibi Hazine ve Merkez Bankası, halkın tasarruflarına dönük müdaha-leden uzak bir para piyasası oluşturma-yaya çalışsa idi; önümüz aydınlanabilecekti. Halbuki biz bankalar karteli-nin kararına tabi olduk. Kartelin masrafları çok. Dünyanın hiçbir yerinde görülmecek kadar açılmış, da-ğılmış, yaygınlaşmış. Bu durumda kolay kolay düzeltme de yapamıyorsunuz. Nitekim son çalışmalar da gös-

terdi ki, bu konuda düzenleme öyle pek kolay olmuyor.

Bu noktalar göz önünde tutuldu-ğunda, bizim ekonominin bürokratik dönemden piyasa ekonomisine geçiş dönemini planlamamız, bir geçiş planı hazırlamamız gerekirdi. Bütün özel sektör için, bütün istihsal faktörleri için. O zaman görecektik ki, bazı fir-maların, bazı sektörlerin acil yardı-ma ihtiyaçları var. Son derece sağ-lıklı kurulmuş bazı firmalar dahi yardı-ma muhtaç durumda. Onları ban-kerlerin yahut bu bankaların cinde bırakmamak lazım. O zaman bu fir-ma veya sektörleri, bir kalkınma ve yatırım bankaları aracılığı ile korur-dunuz ve piyasadan fon taleplerini çekerdiniz; ekonominin geleceği de böylece teminat altına alınırdı. Biz bu geçiş dönemini iyi planlayama-dık. Mesele bundan ibarettir. Yoksa prensiplerde bir sakatlık yok.

AKGÜÇ — Efendim, bir de ser-best piyasa ekonomisini benimsemiş dünya ülkelerinde faiz uygulamasını tartışalım... Görebildiğim kadarı ile, birçoklarının zannettiği gibi faizler-de tam bir serbestlik yok. Bankalar dolaysız veya dolaylı yollarla faizi dü-zenliyorlar. Serbest piyasa ekonomi-sinin prototipi A.B.D.'de bile mevdu-at faizlerini tespit etmek yetkisi Fe-deral Reserve'e aittir. Bildiğim kada-rı ile A.B.D. 2500 dolardan yüksek o-lan tasarruf mevduatının faizini de 1 Ocak 1983'den itibaren serbest bı-rakmıştır.

GÖNENLİ — Ancak, piyasa ko-şulları faizin saptanmasında dikkate alınmıyor. Hiç kimse çıkıp diyemez ki: «Sen piyasa faiz haddinden çok uzak-laştın». Bugün Federal Reserve Baş-kanı Volker'e hiç kimse; «Sen ne ya-pıyorsun? Bize yeni bir faiz mi em-poze ediyorsun?» diyecek durumda değil. Federal Reserve, «Piyasa faiz haddi bu civardadır ve ekonominin

bu noktadan şu noktaya gitmesi için şöyle bir düzenleme yapıyorum, şöyle bir politika izliyorum.» diyebiliyor. Dünyanın hiçbir yerinde bizde olduğu kadar garanti faiz tespit edilememiştir.

AKGÜÇ — Gelişmiş ülkelerde canlı para piyasası olduğu için, merkez bankaları piyasaya çeşitli yollarla etki yaparak, bu piyasada oluşacak faizi etkileyebiliyor. Efendim, bir de şu hususu tartışalım. 1974 yılında 2 yıl ve daha uzun vadeli mevduat faizi serbest bırakıldı. Bu serbestiye karşın o yıllarda vadeli tasarruf mevduatı faizi çok artmadı da niçin 1980'den sonra fırladı?

ÖZOL — 1974'de bankalar, Merkez Bankası'nın başkanlığında toplanarak limit koydular.

AKGÜÇ — Anlıyorum, ama aynı limiti 1980'de de koydular.

ÖZOL — O zaman böyle bir piyasa ekonomisine doğru gidiyoruz bekleyişi yoktu. Bazı bürokratlar piyasa ekonomisine inanıyor, onu yapmak istiyorlardı; fakat bu görüş yaygın değildi.

İLKİN — Bir yerde tasarruf sahibi de uyanmaya başladı. Bugün % 3'e düşürseniz faizi, artık kimse gidip de bankaya % 3'den parasını yatırmayacaktır. Faizin ne olduğunu anlamıştır artık Türk halkı. Bundan sonra geriye dönmek bence olamaz. Çünkü tasarruf sahipleri Türkiye'de rasyonel hareket etmeyi öğrendiler. Bu bakımdan da 1974'deki durumla 1980'lerdeki durum farklıdır.

GÖNENLİ — Tabii. Türkiye artık eski Türkiye değil. Epey mesafe aldık. Fakat bugün gerek Merkez Bankası'nın gerek Maliye'nin bankacılık kesimine müdahalesiyle mevduat ve kredi faizlerini oluşturmaları ve denetlemeleri bence Türkiye için

daha doğru bir sistem. Ama bu demek değildir ki her sorun çözüldü ve iş bitti. Bana sorarsanız Maliye'nin bu son kararı şundan kaynaklanıyor. Geçen Aralık'da alınan kararlarla kredi maliyetlerini düşürmek istiyorlardı, fakat olmadı. Bu kez yapılan müdahale ile belki yeni denge aranıyor. Bir ay sonra veya iki ay sonra yeni bir fiyat oluşturulabilir. Bu fiyat devamlı surette denetlenir ve faiz idari fiyat olarak sistemde tutulabilir.

piyasa ekonomisi uygulanacaksa, fon arzı artmadığı sürece kredi maliyetlerinin ucuzlaması beklenilmemelidir

İLKİN — Bir soru soracağım. Tasarruf mevduatı faizinin 5 puan aşağı düşürülmesinin bir amacı da kredi maliyetlerinin ucuzlatılması. Peki ucuzlayacak mı? Eğer buna evet dersek, bankacıları ekonomik düşünmeyen kişiler olarak nitelememiz lazım. Madem ki piyasa ekonomisini savunuyoruz veya piyasa ekonomisini kurmaya kalkıyoruz, düşünme sistemimizin de bununla tutarlı olması lazım. Şöyle ki, eğer piyasa sistemini düşünüyorsak, kredi maliyetleri neye göre oluşacak? Tabii arz ve talebe göre oluşacak. Bugün kredi arz ve talebi faizi % 70'in üzerinde oluşturmuşsa, maliyetleri 5 puan düşürmekle kredinin ucuzlayacağını sanmak gibi anormal bir mantıkla düşünemeyiz. Bunun gerçekleşmesi için faizlerde 5 puan düşüşe rağmen fon arzının artması gerekli; ancak o zaman kredi maliyetleri düşebilir. Bankalar aracı olduklarına göre, fonları

kendileri yaratmıyor. Kimler yaratıyor? Kişilerin tasarrufları yaratıyor. O halde bir taraftan faizi 5 puan düşüreceksiniz, diğer taraftan, «Genel fon arzı artacak.» diyeceksiniz. Bu olmayacak tabii... Peki arz artmadan bankalar bugünkü arz ve talebe göre teşekkül eden faizi niye indirsinler? Böyle bir indirim halinde kredi talebi artacaktır. Bir malın fiyatını düşürürseniz, talebi eski fiyatına göre artar. Olayları piyasa ekonomisinin mantığı içinde düşünmemiz lazım. Aksi halde bankacıları ekonomiyi bilmeyen kişiler olarak kabul etmemiz gerekiyor.

AKGÜÇ — Galiba şu husus önem kazanmaya başladı: Bankacılar, 1980 öncesinde vermiş oldukları kredilerin geri alınmasında fazla sorunla karşılaşmıyorlardı. 1980'den sonra zannettiler ki % 70-80'le verdikleri kredileri tahsil edebilecekler. Halbuki şimdi anladılar ki, bir kredi değerlendirmesi yapmadan gözü kapalı kredi verdikleri takdirde bu paralar geri dönmüyor. Krediler donuyor. Bundan sonra bankacılar, sanıyorum ki 1982'de yaşanmış olaylardan ders alarak kredi taleplerini daha iyi değerlendirip, bunları ödeme gücü olan firmalara kanalize edeceklerdir. Bu firmalar da bir hesap sonucu bu kredileri alacaklardır. Zaten bugün birçok ciddi firma geri ödeyemeyeceği düşüncesiyle, bu kadar yüksek faizle kredi almıyor. Yaşanan olaylar hem banka hem de firma bazında rasyonellik getirecektir. % 70-80 faizi, normal piyasa faizi olarak kabul etmek gerekir. Ödenmeyen, belki de hiç ödenmeyecek bir faizi temel alarak yorum yapmamamız gerekir. Bankalar, risk faktörünü de dikkate alarak, ödeme gücü olan firmalara daha düşük maliyetle kredi verebilirler.

İLKİN — Siz reel faizi negatif yaptığınız sürece işletmeler, iktisadi bakımdan rasyonel hareket ederek

bankalara borçlanacaklardır. Bankalar ne yapacaktır? Merkez Bankası'na borçlanacaktır. Merkez Bankası nereden kaynak sağlayacaktır? Dışarıya borçlanacaktır veya emisyonla gidecektir. Reel faiz düşük olduğu takdirde, firmalar yükü olmayan bu kaynağı kullanmak isteyeceklerdir.

ÖZOL — Alınan kararın etken olup olmaması, halkın beklentilerine bağlı. Eğer onların beklentileri, enflasyonun yavaşlayacağı istikametinde ise, bankalara gelen mevduatta düşüş olmaz. Öyle olunca otoritelerin arzu ettiği netice ortaya çıkar. Ve o zaman bankalar kaynakları tıkanmadan bir miktar krediyi daha düşük faizle verebilirler.

GÖNENLİ — Biraz da şöyle tartışalım. Mesela Batı'da bankaların sermayelerinden sabit kıymetlere yaptıkları yatırım düşüldükten sonra, kalan risk taşıyan sermayeleri hesaplanır. Bu sermaye ile açtığı kredilerden seyyaliyetini kaybedenler karşılaştırılır. Örneğin A.B.D.'de cari sistemde eğer seyyaliyetini kaybeden krediler bankanın risk taşıyan sermayesini aşarsa, o bankanın gerçek likiditesini kaybettiği görüşü ile denetim organları derhal müdahale ederler. Eğer bu denetimi Türkiye'ye de getirirseniz, bankalar öyle kolay kolay riski yüksek kredileri veremezler. Karşılarındaki müşteriyi ciddi değerlendirmeye başlarlar. Müşteri ciddi değerlendirilince, görülür ki Türkiye'de bugün kredi değerliliği olan firma sayısı çok sınırlıdır. Şimdi meseleye geri dönebilir kredi açısından bakarsanız, Türkiye'de kredi talebi birdenbire azalır. Azalınca da kredinin fiyatı düşer ve dolayısıyla ucuzlama başlar. «Şimdi ne olacak?» dersiniz, bankalar krediyi yine % 70'den satmaya devam edeceklerdir. Ama sonunda ne olacak? Bu paraların büyük bir kısmı geri ödenmeyecektir.

Olaya böyle bakmak lazım. Türkiye'de piyasa güçleri çalışmıyor zaten. Yalnız Sayın İlkın, galiba faizde piyasa güçlerinin çalıştığı görüşünde...

İLKİN — Ben de aynı şeyi söylüyorum. Piyasa güçleri çalışmıyorsa, «Piyasa ekonomisine geçtik.» dememiz hiçbir şeyi ifade etmeyecek. Piyasa ekonomisi kâğıt üzerinde kalacak.

AKGÜÇ — Zaten kâğıt üzerinde kaldı. Koşulları oluşmadan, kuralları bilinmeden piyasa ekonomisine geçmeye kalkarsanız, kâğıt üzerinde kalır.

Türkiye'de, sermaye piyasası bir yana, bankalar arası oluşmuş bir para piyasası bile yoktur

GÖNENLİ — Piyasa ekonomisi kurmak istiyorsak, piyasa güçlerini devreye sokmamız lazım. Sermaye piyasasını kuramamışsınız bugüne kadar, ticaret bankaları finans piyasasının % 95'ine egemen, ne sigorta fonu var ne diğer mali araçlar; bu koşullarda piyasa güçlerini de devreye sokmak zor.

AKGÜÇ — Bırakınız sermaye piyasasını. Türkiye'de bankalar arası oluşmuş bir para piyasası bile yok.

İLKİN — Onun için faiz konusunda Sayın Gönenli'nin fikrine ben de iştirak ediyorum. 1 Temmuz'da ben karar organı olsaydım; «Piyasa mekanizmasında faiz haddi ne olabilir?» diye düşünür, faizi öyle 2 yıllık, 4 yıllık değil, 6 aylık süre için tespit ederdim. Bu da aşağı yukarı enflasyonla belirlenen bir faiz haddi olurdu.

ÖZOL — Şunu konuşalım şimdi. Türkiye'de piyasayı teşekkül ettir-

mek için ne yapmak lazım? Madem ki son faiz oranlarını bir idari karar olarak görüyoruz. Neticesinden de emin değiliz. Peki piyasayı nasıl oluşturabiliriz? Daha önce ben birşey önerdim. Hazine ve Merkez Bankası'nın piyasaya girecek piyasayı oluşturması. Buradan elde edecekleri faizi, «referans faizi» olarak bankalara empoze etmeleri. Eğer bankalar bu yükü, ağır masrafları nedeniyle kısa dönemde taşıyamıyacaklarsa, o zaman bankalar için bir geçiş dönemi hazırlanması...

AKGÜÇ — Bugün öyle garip bir durum var ki, bankalar bile diğer bazı bankalara itimat etmediklerinden, bankalar arası canlı bir para piyasası yok. Ve böyle bir ortamda siz şimdi diyorsunuz ki; piyasa güçleri faizi belirlesin. Oysa bankalar arası faizi bile belirleyemiyoruz.

İLKİN — Piyasa güçlerinin çalışmadığını görerek modelinizi ona göre kurmanız lazım.

ÖZOL — Piyasa güçleri çalışsın demekle olmuyor. Krizli piyasada normal piyasa faizinden bahsedilemez. Bu krizi bir defa geçiştirmek lazım. Bunun için de bir geçiş planı gerekir. İşte çıkacak olan Bankalar Kanunu'nun bu geçişi hazırlamış olması ve esaslarını koyması lazım.

GÖNENLİ — Bu faiz indiriminin, bankası olan holdinglere yarıyacağı görüşü var. Çok doğru. Son kararlar hemen onların maliyetini 3-4 puan düşürür.

AKGÜÇ — Kredi dağılımını denetlemedikten, etkileyemedikten sonra bu gibi kararlar, sonunda büyük grupların yararına sonuçlar doğuruyor.

GÖNENLİ — Bankacılık müdahale edilmesi gereken bir kesim. Çünkü finans kapital dünyanın her ye-

rinde ayrı bir öneme, etkenliğe sahip. Serbest piyasa ekonomilerinde de en ağır kurallara bağlanan piyasalar, mali piyasalardır. Son faiz kararlarımı, 1 Temmuz'a kadar çıkması beklenen bankalar kararname ile beraber mütalaa ederek yorumlamak daha doğru olacaktır. Bankalar kararname ile beraber bankacılık kesimine bazı radikal müdahaleler yapılırsa, yeni bir tablo ortaya çıkacaktır. Benim görüşüm, bugünkü çikibin serbest piyasa dediğimiz olayın mali piyasalar için geçerli olamayacağını gördüğü ve müdahale gerektigine inandığı. Bu müdahale iyi bir yönetim getirebilir mi? O ayrı bir konu. Fakat hiç değilse Türkiye için bazı doğruların görüldüğü kanısındayım. Uygulama sık sık ayarlama şeklinde olursa, öyle zannediyorum ki, Türkiye'de önümüzdeki 6 ay içerisinde mevduat faizi ve kredi faizi daha rasyonel olacaktır. Ben iyimser beklentideyim.

faizlerin düşmesi,
birikim sahiplerinin
gayrimenkule ya da
altın'a yönelmeleri, ne
gibi sonuçlar doğurur?

ÖZOL — Ben de genel olarak, piyasa ölçü olmadığı için karanlıkta alınmış bir karar olduğu halde, yön itibarıyla faydalı olacağına inanıyorum. Tasarruf sahibinin elindeki seçenekler arasında, bankaların faiz oranı düşmekle diğer seçeneklerin şansı artmış oluyor. Diğer seçenekler, enflasyon beklentisi yüksekse, belki altın ya da gayrimenkul olabilir; ama enflasyon beklentisi normalse, sermaye piyasasına, tahvillere ve hisse senetlerine doğru bir kayına olabilir. Çünkü orada bir getiri tahditi bahis

konusu değil. Bu bakımdan sıhhatli bir gelişme yaratabileceğini düşünüyorum.

AKGÜÇ — Bir konuyu daha tartışalım. Bugünlerde faiz düşünce, birikimler altın'a yönelecek savı sık sık tekrarlanıyor. Bu altın seçeneği ben- ce belirli birikim sahipleri için söz konusudur. Yoksa sayısı 29 milyonu bulmuş hesap adedi için geçerli değildir. Altın üzerine yatırım yapmak, bundan kısa sürede yüksek verim elde etmek; ancak bu konuda uzman kişilerin başarabileceği bir iştir. Her mevduat sahibi için, altın'ı bir seçenek olarak göremiyorum.

ÖZOL — Faizin serbest bırakılması ile eskiden altın'a giden bazı tasarruflar, banka sistemine döndü. Bunu kesin olarak belirlemek mümkün. Ama ne kadarı döndü? Bu bakımdan altın, yüksek faiz döneminde cazip bir yatırım alanı olmak özelliğini bir ölçüde kaybetti. Şimdi faiz düşünce, belki tekrar altına bir dönüş olabilir; fakat kesin rakamlar vermek güç.

AKGÜÇ — Bir de şu konuyu tartışmaya getirmek istiyorum. Yine bir görüş var. «Birikim sahipleri gayrimenkule yönelecek.» deniliyor. Varsayalım ki tasarruflar gayrimenkule yöneldiler. Peki bunun mevduat üzerine etkisi ne olur? Sistemden para çıkmadığına göre, bu gayrimenkul satanların eline geçen para tekrar bankacılık sistemine dönmez mi? Gayrimenkullerini satanlar veya gayrimenkul yapımı ile uğraşanlar, ellerine geçecek parayı ne yapacaklar ki?..

İLKİN — Dönmesi lazım.

AKGÜÇ — Gayrimenkul alımı için bankalardan çekilen mevduat, bir zaman aralığı ile tekrar bankacılık sistemine dönecek.

ÖZOL — Ancak yol katediliyor. Katettiği müddetçe de sistem içinde kayba uğrar.

GÖNENLİ — Herşey sisteme döner. Ama bu arada verim ne oluyor?

AKGÜÇ — Zaman kayıpları olabilir. Bir de bu paraları ele geçiren kişilerin, bankalarda mevduat tutma eğilimleri farklı olabilir.

İLKİN — Gelir unsurları arasında bir değişim olacak. Bir kere gayrimenkulde rant doğacak, daha yüksek gelir gruplarının geliri artacak. Bu gelirin nerelere kanalize olacaklarına bakmak lazım. Lüks tüketime, ithal edilen tüketim mallarına pekâla gidebilir.

ÖZOL — Gayrimenkul için mevduat çekildiği zaman, sonuçta bu paranın bir kısmı tüketime gidebilir.

GÖNENLİ — Bugüne kadarki faiz uygulamasına rağmen, Türkiye'de lüks tüketim malı talebi var. Lüks tüketim malları talep edildiğine göre, halk yüksek faize rağmen parasını bankada tutayım demiyor da 500-600 bin lira verip renkli televizyonla videoyu evine koyuyor. Nitekim reel olarak Türkiye'de bir tasarruf artışı yok.

AKGÜÇ — Sayın Gönenli'nin deindiği noktadan hareketle, faizle tasarruf arasında yakın bir ilişki olduğunu söyleyebilir miyiz? Faiz yükselişi tasarrufları uyardı, artırdı gibi savlar var. Acaba Türkiye'de faiz ile tasarruf hacmi arasında sıkı bir ilişki olduğunu ortaya koyan araştırmalar, görgül bulgular var mı?

İLKİN — Yok. Klasik teoriye göre, tasarruf hacmini belirleyen başlıca etmen faiz. Keynesgil analizde biz bunu reddediyoruz. Gelirle tasarruf arasındaki ilişkinin yüksek olduğunu söylüyoruz.

AKGÜÇ — Ben şunu da vurgulamak istiyorum. Biz bazı politikaları izliyoruz, fakat bu politika kararlarını alırken, Sayın Özol'un da vurguladığı gibi, karanlıkta alıyoruz bu kararları. Çünkü elimizde ne ciddi bir araştırma var, ne de bize yol gösterecek göstergeler...

ÖZOL — Yalnız bu faiz olayından sonra herkeste bir bilinçlenme oldu. Paranın bir faiz getirdiği ve bu faizin çok yüksek olabileceği ortaya çıktı. Bankerlerin ani başarılarının sebebi de bu. Halk da bu yönden bilinçlendi.

AKGÜÇ — Bununla beraber yüksek faizin bir de risk taşıdığını gördü. Gayet ilginçtir, sağlam banker kuruluşlar daha düşük faiz vermelerine karşın, bugün tasarruflular emniyeti tercih ediyorlar.

ÖZOL — İkincisi, spekülasyon düştü ekonomide. 1980'den sonra ithalata bakarsanız, artış oranları gayet cılız kaldı. İthalat eski cazibesini kaybetti. Ancak son birkaç aydır ithalatta artış başladı ki, o belki de ilerde bir talep canlanmasına işaret olabilir.

kredi maliyetlerindeki
4-5 puan düşmenin
yatırım kararları
üzerindeki etkisi

AKGÜÇ — Sayın Gönenli, firmaların finans kararları üzerinde nasıl bir etkisi olabilir, bu faizlerin aşağıya çekilmesi olayının?

GÖNENLİ — Bugünkü kararneme ile düşen kredi faizleri verisine rağmen, bankalar blokaaj hesapları ve ayarlamaları ile firmalar için kredi maliyetini yükseltmeye çalışacaklardır. Bugün bir tüccar, faizlerin 5 pu-

an düşmesini gazetede okuyarak gittiği zaman banka şube müdürüne: «Alacağım krediyi dün bana % 70 ile veriyordun, bugün % 65'den ver.» diyebilecek midir? Banka müdürü ne diyecektir? Bugün kısa vadeli ticari kredilerde taban faiz % 43.6. Eğer bankalar blokaj oranlarını değiştirmezlerse, otomatikman müşteriyelolan kredi maliyeti düşecektir. Önümüzdeki 3 aylık dönemde mevcut krediler için maliyet düşüşü beklenebilir.

AKGÜÇ — Sözümlü kesiyorum. Bankaların uygulaması da çok farklı Türkiye'de. % 20-40 arasında blokaj uygulayan bankalar var, hiç blokaj uygulamayan bankalar var. Bütün bankacılık kesimini blokaj uygulaması yönünden aynı kefeye koyamayız. Aşırı blokaj uygulayan bankalar belli. Bunlara bence yasaldan ziyade ekonomik yaptırımlar uygulanmalı. Reeskont limitlerinin daraltılmasını, dış muamele yetkilerinin kaldırılacağını bankalar bilirlerse, blokajda aşırılığa kaçamazlar.

ÖZOL — Son faiz kararının en önemli avantajı ihracat kredilerinde, teşvik kredilerinde olacak; kaldı ki banka sisteminde ihracat kredilerinin payı da gittikçe yükseliyor. Bu bakımdan faiz yükünün düşmesi ihracatı teşvik edecek, yatırımları teşvik edecek, olumlu etkileri ihracatta ve yatırımlarda görülecek.

AKGÜÇ — Sayın Özol son olarak değindi; faizlerin bir miktar düşmesinin yatırımları canlandırma açısından etkisi ne olabilir? Yine klasik iktisat öğretilerinden gidersek, «Canlandırarak.» diyeceğiz ama, acaba yatırım hacmini belirleyen tek etmen faiz mi?

İLKİN — Kredi maliyetlerinde 4-5 puan düşme, bizim gibi gelişen ekonomilerde yatırım kararları üze-

rinde fazla etkili olmaz. Ben Türkiye'de yatırım kararlarının ince hesaplara dayandığını zannetmiyorum.

GÖNENLİ — Şöyle etkileri olabilir: Sanayici bugün döviz üzerinden borçlanarak bazı yatırım projelerine yönelmeyi hesaplarken, döviz fiyatlarındaki oynamalar nedeniyle yaptığı hesaplarda, borcun vadesi geldiğinde bugünkü tutarından bir hayli yukarıya çıkabileceği düşüncesiyle tutuk duruyordu ve iç piyasadaki faiz oranlarını da göz önünde tutarak «Bu yatırımı yapayım mı, yapmayayım mı?» diye düşünüyordu. Şimdi bu faiz düşüşünün, eğer kredi maliyetlerine yansıtılabilirse, yatırımlar üzerinde olumlu bir etkisi olabilir. Önümüzdeki dönemde bazı yatırım kararları daha süratli şekilde geçirilebilir. Ama gördüğüm kadarı ile bu son kararlarda uzun vadeli krediler tamamen devre dışı bırakılmıştır, bankacılık kesiminde. Dolayısıyla yatırım kredilerinde uzun vadeli borçlanmalar değil, ancak iki yıllık vadeler söz konusu olabilecek. Bu da planlama ufkunu çok daraltacak. İki sene sonra yenilenmesi gerekecek o kredilerin. Belki de şu olacak: İç piyasadaki kredileme yoluyla yatırıma gitme alternatifini bu nedenle tamamen kapatacak. Ya da sanayici o riski göze alacak. Bu kararların eğer yatırım üzerine yansımaları istiyorsak, tahvil piyasasını da etkilemesi düşünülmelidir. Ben, tahvil faizlerinin pek o kadar düşürülmesi taraftarı değilim; onu biraz daha serbest bırakmak yerinde olabilir. Sermaye piyasasının işlerlik kazanabilmesi için gerekli diğer önlemleri de alıp, sanayiciyi uzun vadeli yatırımlar için sermaye piyasasından daha makul sürelerde borçlanma ya da fon temin etme imkânlarına kavuşturmak lazım. Bugünkü sistem maalesef bunu sağlamıyor. Sermaye piyasasına ait birçok araç henüz kullanılmıyor.

yatırım finansmanı
hisse senedi çıkararak
sağlanamaz mı?

İLKİN — Biz, dikkat ederseniz yatırımların hep banka kredisi veya bulunacak diğer kredilerle finanse edileceğini varsayıyoruz ve faiz tartışması yapıyoruz. Peki hisse senedi piyasası olsa, hisse senedi çıkarma durumu olsa, daha iyi değil mi? Hisse senedinin faizi var mı? Yok. Niçin hisse senedi çıkararak yatırımların finansmanını düşünmüyoruz? Faiz hadlerinin yüksekliğinin yatırım eğilimini zayıflatıldığını söylüyoruz. Sermaye piyasası olsa, yatırım yapacağız. Hisse senedi satarsanız, kâr ederseniz temettü dağıtırsınız. Kâr etmezseniz, kârpayı dağıtmayacağınız için bir fon akışı söz konusu olmaz. Batı dünyasının piyasa ekonomisini, finans problemlerini, yapısını dile getiriyoruz. Ama sermaye piyasasını çalıştırma konusuna yeterince eğilmiyoruz.

ÖZOL — Son karar, banka faizlerini aşağı çekmek suretiyle sermaye piyasasına, yani hisse senedi ve tahvil piyasasına daha yüksek verim sağlamak şansını getiriyor.

GÖNENLİ — Çok güzel bir noktaya getirdiniz konuyu. Batıda bu hisse senetlerinin satışı ile ilgili bazı makalelerin başlıklarını hatırlıyorum. Bir tanesi çok dikkatimi çekmişti. Şöyle diyordu: «İflas edeceğine halka hisse senedi sat.» Sermaye piyasasının çalışması çok hayati bir konu. Ama bu, sadece Sermaye Piyasası Yasası'nın getireceği hükümlerle de olmaz.

İLKİN — Menkul Kıymet Borsası'nı kurdunuz, bazı kurumları getirdiniz. Peki yatırımcılar hisse senedi satıp da aile şirketlerinden dışa a-

çılmayı isteyecekler mi? Bu da bir etken.

ÖZOL — Bugün hisse senedi piyasası sönük de olsa çalışıyor.

GÖNENLİ — Efendim, o kadar riskli ki o piyasa. Bugün o piyasada iş yapan çok az insan var. Ve çok büyük riskler söz konusu. Onun için ben hiç kimseye kolay kolay «Git şu hisse senedini al.» diyecek şekilde salk veremem. Bütün bunların çok iyi kurallara bağlanması ve ondan sonra da firmaların bu piyasaya gelmeyi arzu etmeleri lazım. Sanıyorum kurulmak istenilen sistemle firmalar, sermaye piyasasına götürülecek.

ÖZOL — Bu kararlar bir de önemli bir boşluğu kapatıyor. İhracat kredilerinin, teşvik kredilerinin amacına dönük olarak kullanılmadıkları şikâyetleri vardı. Kullanılmadığı tespit edilirse, müeyyideler getiriyor; bu karar, kredilerin amaçlarına uygun olarak kullanılması açısından da olumlu.

AKGÜÇ — Yalnız bunun işleyebilmesi için çok iyi bir denetim sisteminin kurulması lazım. Bankalar iyi denetlenmediği gibi, bankalar da kredi verdikleri firmaları denetlemiyor. Çok önemli bir konu. Ama uygulamada büyük boşluklar var.

GÖNENLİ — Denetim tabii gene pahalılığı getirecek. Yani herşeyin maliyeti var.

AKGÜÇ — Türkiye'de özel kesim yatırımlarında durma ve yavaşlama varsa, bunun tek nedeni faiz mi? «Talep yetersizliği dolayısıyla kapasite kullanımını düşürdüm.» diyen bir firmanın yatırım yapması pek düşündürülemez. Bu konuda sadece faiz değil, bir de iç piyasanın daralmasına ve kapasite boşluklarının varlığına, müteşebbislerin beklemeişlerine bakmak lazım.

Türkiye'de yatırımların durması, faiz yükü ve talep eksilmesinin yanı sıra proje yetersizliğinden kaynaklanıyor

İLKİN — Türkiye'de yatırımların durması, bence faiz yükü ve talep durması yanında proje yetersizliğinden kaynaklanıyor.

AKGÜÇ — Bir de proje maliyetleri çok yükseldi.

İLKİN — Müteşebbis yönünden. «Nereye yatırım yapacağım?» sorusu önem kazanmaya başladı. Eskiden ithal ikamesine dönük yatırımlar, basit projelerdi. Hemen herkesin görebildiği yatırım alanları idi. Ama Türkiye'de artık böyle çabuk yönetilebilecek projeler kalmadı. Bir yatırımcı, finansman imkânı bulsa dahi, «Bunu nereye yatırırım?» sorusunu cevaplayacak kolay bir projeyi hemen bulamıyor.

ÖZOL — Diğer bir sebebi de dış kredinin kullanılamaması. Çünkü Türk Lirası devamlı değer kaybediyor. Bunu sigorta edecek bir müesese de henüz kurulamadı. Demek ki piyasa ekonomisi, sadece bir faktöre serbestlik verip onun piyasasını kurmakla olmuyor. Biz onu dahi yapamadık. Kabul etmeliyiz ki, daha bu işin alfabesindeyiz. Bütün faktörleri libere etmeye devam edersek, ancak ondan sonra hakiki neticeleri almaya başlarız. Yoksa sadece bir tanesine serbestlik verirseniz, bütün diğer serbest olmayan faktörler o kalemin üzerine hücum ediyor ve onun aracılığı ile çıkış yolu arıyor; nereden çıkış bulurlarsa oraya hücum ediyorlar. Kısacası «birleşik kaplar hikâyesi»... Döviz konusunda da daha is-

tikrarlı bir piyasaya dönmemiz lazım. O da enflasyonun düşmesine ve diğer müesseselerin gelişmesine bağlı.

İLKİN — Bir de döviz girdilerinin çoğalmasına bağlı. Piyasanın serbest olması, dediğiniz gibi, piyasa güçlerinin çalışabilmesi için kısıtlı piyasa olmaması lazım. Bir mal piyasada kıtsa, ne kadar piyasa güçlerini ortaya koysanız, ne kadar serbest bıraksanız, kıt olan bir malın satış fiyatı ile maliyeti arasındaki marjı ortadan kaldıramazsınız. Kıtlığın rant yaratacağı gerçek.

ÖZOL — Enflasyon hadlerine göre herşey düşünölmeye devam edilirse, sonunda fasit daireye gelinebilir. Bir yerde bu fasit daireyi kırmak lazım.

İLKİN — Biz batının serbest piyahasını kurmak istiyoruz, ama orada yalnız iç piyasa değil dış piyasa da serbest, iç piyasa dış rekabete açık. Ama siz sadece içeride üretip, dışarıdan mal veya hizmet ithal etmediğiniz sürece, iç fiyatlarla dış fiyatlar arasındaki fark büyüyecektir. Açıkgası, serbestiyi sadece içeride yapmakla batının kurduğu serbest piyasa mekanizmasını oluşturduk zannetmek, bence yanlıştr.

Türkiye'nin bütün gücü ile planlama konusuna yeniden sarılması gerek

GÖNENLİ — Bu söylediklerinizden ben başka önemli bir sonuca daha varmak istiyorum. Belki de hepimizin müşterek bir görüşünü ifade ediyorum. Görölüyor ki, Türkiye'de piyasa kurallarının çalıştırılması yolundaki çalışmalar, uğraşlar, bazı başarılar kaydetmekle beraber, yeni

dengeler getirmekle beraber, birçok dengesizliğe de neden oldu. Bazı sınıklar ortaya çıkardı ve bunun sonucu ekonomi yeniden idari kararlara iltifat eder bir görünüm kazandı. Bu durum Türkiye'de planlamayı, gerek uzun vadeli gerek kısa vadeli planlamayı, çok önemli şekilde yeniden gündeme getiriyor. 1984 yılı için bir ara plan veya program öngörülse bile. Türkiye'nin bugünden başlayarak, Devlet Planlama Teşkilatı ile gene o 1960'lardaki hava içerisinde planlamaya çok ciddi sarılması lazım. Türkiye, o 1960'lı yılların başlarında attığı ciddi adımlarla iyi bir on yıllık dönem geçirmiştir. Bizi 1972'ye, 1973'e kadar götüren, bence o dönemdeki iyi, sıhhatli, sağlam çalışmalarıdır. Şimdi gene planlamaya çok ihtiyacımız var. Gerek proje bazında gerek ekonominin tümü için... Bu aşamada herşeyi serbest bırakırsak, Türkiye'nin geleceği ne olacak? Tarım ürünleri üreten, basit bir tarım ülkesi mi olacak? Batının hububat ambarı mı olacak? Bu sorular, bu kaygılar bence haklıdır. Biz eğer kalkınmak istiyorsak, biz eğer yatırım yapmak istiyorsak, biz eğer Avrupa Topuluğu'nun yeni bir üyesi olarak Avrupa düzeyinde bir ekonomi olmak istiyorsak; mecburuz planlamaya ağırlık vermeye...

ÖZOL — Ama ben 1960 planlaması konusunda birkaç eleştiri yapacağım. Biz ilk kalkınma planını OECD ülkelerine takdim ettiğimiz zaman, şahsen benim de bulunduğum toplantıda, Avrupalıların sorduğu başlıca soru şu idi: «Bu kadar büyük yatırım hacmini nasıl bir idari yönetim yürüteceksiniz? Nasıl bir parasal plan yaptınız?» Biz; «Hem parasal planlama yaparız, hem idari mekanizmamızı düzeltiriz, bu ikisi beraber gider.» şeklinde cevap verdik. Hadiseler bunu yapamadığımızı gösterdi. Özel sektör belki daha başa-

rılı olmuş olabilir, fakat devlet işletmelerini iyi yönetemedik. Oradan açık verdik. Açıklar devam etti. Tabii ekonomi büyük bir yara aldı, yani kaynak israfı oldu. İkincisi, parasal planlama yapılamadı. Sadece yatırım yüzdelerini devamlı yükselttik. Ama para kullanımının hangi mali müesseselerce, hangi tasarruflar aracılığı ile yapılacağını göstermedik. Onun için öntümüzdeki dönemin planlamasında amacın piyasa ekonomisi olması lazım. Evvvela piyasa ekonomisini bir görelim, bakalım ortaya ne çıkacak? Ondan sonra düzeltme, gelir dağılımı ve sair sorunları tartışmaya başlayalım. Piyasa ekonomisini düzletmeden yapacağımız şeyler, bizi her on sene de bir tekrar Avrupa'ya, yabancı kredilere mahkûm hale düşürebilir.

GÖNENLİ — Tamam, doğrudur. Planlama aracını devlet kendi görüşü içerisinde kullanabilir. Ekonomik olarak nereye gidiyoruz? Ne kadar istihdam yaratmalıyız? Hangi yatırımları istiyoruz? Hangi sektörlerin gelişmesini öngörüyoruz? Bu konularda bize yol gösterecek, ışık tutacak plan ve programlar yapmamız lazım. Ayrıca planın bize mal, döviz, finansman dengelerinin nasıl kurulacağını tutarlı bir şekilde göstermesi lazım. Ankara'daki bürokrat arkadaşların hergün oturup kararnameler yazması yerine, bir plan içinde topluca görüşerek şu kararlara bir şekil versek daha doğru olmaz mı?

ÖZOL — İnisyatif piyasa bırakmak lazım. Piyasadan alacağımızı işaretlere göre planlama yapılabilir.

AKGÜÇ — Serbest piyasanın çalışabilmesi için gerekli koşulları da yaratmak lazım. O koşullar olmadan piyasa güçleri bizi doğru yollara götürmez.

ÖZOL — Şimdi herşeyi, enflasyon oranlarına göre düzenliyoruz. Bu kurlar denge kurları mıdır? Bilmiyorum. Ama eğer denge kuru ise, o zaman bırakın, libere edin ithalâtı; niye korkuyorsunuz?

GÖNENLİ — Efendim, olmaz değil, yani o da olabilir. Ama Türkiye henüz ekonomisine çeki düzen veremediği için. eğer biz; «Bırakalım, ekonomi bu dış dünya içerisinde yerini alsın.» dersek; tabii Türkiye bir yere gelecektir. Ancak biz Türkiye'yi kendi kendine geleceği yere değil de, bir parça başka yerlere çekmek istiyorsak —ki istiyoruz ve bu bizim görevimiz—, o zaman bunu planlı şekilde yürütmemiz lazım. Bugünkü şekliyle insanı bir parça rahatsız eden şu: Örneğin, faiz konusundaki bu yeni uygulamayı desteklemekle beraber, yine de bekliyoruz, 15 gün sonra ne çıkacak Ankara'dan diye... Türkiye'de iş âleminin bugünkü önemli bir darboğazı bu belirsizlik. Çünkü, nereye gidildiği bilinmezse genel tablo görülemezse, karar vermek bir parça güç tabii.

AKGÜÇ — Planın yapılmasında ki amaçlardan biri de, geleceği görebilmek ve gelecekte çıkabilecek sorunlara bugünden çözümler aramaktır. Eğer biz geleceği göremiyorsak, çıkabilecek sorunları çözmek için bugünden önlem alamıyorsak, başarılı olma şansımız azalıyor demektir.

ÖZOL — Ama iki çeşit planlama vardır. Birinci tür planlamada, piyasa hiçbir zaman mevcut değildir. Merkezi bir organ, piyasanın yerine geçip istediği kararları alır. İkincisi ise, ekonomiyi serbest piyasa mekanizması içinde düzenlemeyi amaçlar. Dünyada hangi topluluğa katılacaksak, onların metodlarını alalım. Burada piyasa mekanizmasının yanlışlarını düzeltici, eksiklerini giderici,

yönlendirici bir planlama kastediyoruz.

GÖNENLİ — Bir merkezi planla idare edilen ekonomilerin plan anlayışını değil, fakat liberal batı ekonomilerinin plan anlayışını savunuyoruz. Gene bir örnek vererek düşüncelerimi açıklayayım: 15-20 sene önceleri işletme düzeyinde danışmanlık yapmaya başladığım zamanlarda, karışındakileri en güç ikna ettiğim fikirlerden biri de «bütçe» idi. Bütçe fikrine ilk itiraz edenler de patronlardı. Çünkü patronlar, bütçeyi kendilerine ayakbağı olarak, hareket serbestilerini engelleyen bir bağ olarak görüyorlardı. Devlet Kalkınma Planı'nın da Ankara'da idari kararları oluşturan birimlerin ayaklarına bir parça bağ olması lazım ki, diledikleri gibi kararlar almasınlar, uygulamalarında tutarlılık sağlasınlar. Bu sağlanamazsa, bugün biri gelir faizi beş puan indirir, yarın bir başkası çıkar 10 puan arttırır. Ankara'daki karar merkezleri bu kadar rahat olmamalı. Plana bağlanırsa, ekonomik kararlardaki keyfilik azalır; ayrıca plan gelecek için de bir beklenti verir.

ÖZOL — Piyasa oluşmalıdır. Piyasa ile bağlantı kurmadan plan yaparsak, hiç kimse buna inanmaz. Halbuki piyasa ile ilişkisini gösterirsek, herkes inanır ve o zaman milli bir plan teşekkül eder.

AKGÜÇ — Başkaca eklenecek bir şey yoksa toplantıyı kapatıyor, katkılarınız için hepinize teşekkür ediyorum.

Dergi'nin Notu: Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 16 Haziran 1983 tarihinde yapılmıştır.

◆ Sabahleyin bir saat kaybeden, bütün gün onu arar.

Vhately

BORUSAN 25. Başarı Yılında
uluslararası bir marka
olmanın onurunu yaşıyor.

BORUDA GÜVENİN MARKASI "BORUSAN" DIR.

BORUSAN, yaşamın ve endüstrinin,
ayrılmaz parçasıdır.
Gaz, elektrik, su, ısı tesisatlarında,
konstrüksiyon, doğrama, çan,
cephelerde, otomotiv, bisiklet,
motosiklet yapımında, mobilyada,
ev araçlarında, çelik doğramada,
kimya, ilaç, gıda, kağıt, süt,
meşrubat ve diğer endüstrilerde
taşıyıcı ve iletici
olarak BORUSAN
"temel ürün" dir.

BORUSAN; su ve gaz boruları,
sanayi boruları,
kondansör borular, profil borular,
paslanmaz çelik borular,
yassı çelik ürünler,
düz ve oluklu galvanize saclar,
metal kaplı bantlar
dahil olmak üzere
366 çeşit ürünü ile
hizmet vermektedir.

BORUSAN

Meclisi Mebusan Caddesi BORUSAN Binası NO: 523-533 Salıpazarı - İstanbul
P.K. : 127 Karaköy Tel: 44 87 50 (9 hat) Satış Tel: 45 10 90
Telex: 24190 brs tr./24586 brsn. tr.

Garanti Bankası

inaniyor...

Ülkemiz zengin kaynaklara sahiptir. Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana her alanda büyük aşamalar gösterilmiştir. Garanti Bankası, ülkemiz ekonomisinin gelişmesine inaniyor.

İstikrarlı, ağırbaşlı, sorumluluklarının bilincinde bir kurum olarak Garanti Bankası, tüm imkanlarını gelişmemiz için değerlendirmeyi görev biliyor. Garanti Bankası, akılcı bir yaklaşımla, tüm sorunları aşacağımıza inaniyor. Garanti Bankası, geleceğin daha başarılı sonuçlarla dolu olduğuna inaniyor. Garanti Bankası bugünden gelecek için hazırlanıyor.

**GARANTİ
BANKASI**

SENAPLAST

"plastik şişe"

PVC ve PE şişe üretiminde üstün teknoloji ve tartışılmaz kalite...

SENAPLAST, plastik şişe ve plastik ambalaj ürünleri yapımında, ülkemizin önde gelen, çağdaş üretim teknolojisine sahip tesislerden biridir. Üstün kalitesi ve çağdaş pazarlama anlayışı

ile ülkemizin belli başlı firmalarına hizmet sunuyor.

İç ve dış pazarlarda aranılan ürün yapımını gerçekleştiren SENAPLAST deneyimli teknik kadrosu ve yeni ilave tesisleri ile

konusundaki tüm sorunlara çözüm getirmektedir.

5000 metrekaresilik kapalı bir alanda yılda 3000 ton plastik şişe ve kap üreten SENAPLAST,

•günde 100.000 PVC ve PE şişe •plastik şişe ve kaplar üzerine ofset ve serigraf baskı.

•Komple enjeksiyon ve süflaj kalıp yapımı.

•50 cc'den 50 litreye kadar plastik şişe ve bidon üretimini gerçekleştirmektedir.

SENAPLAST

PLASTİK ve MAKİNA SANAYİİ A.Ş.

Sermayesi: 750.000.000 -TL

Firuzköy Yolu Avcılar / İstanbul

Tel : 73 40 01 ve Avcılar : (9. 1881) 1327 ve 1535

Faizler ve Enflasyon

EGE CANSEN

BANKALARIN gerek mevduat sahiplerine ve gerekse borç alanlara uyguladıkları faiz hadleri geçtiğimiz hafta içinde Maliye Bakanlığı'nın zorlaması ile düşürüldü.

Bu olayın 24 Ocak istikrar tedbirleri ile çeliştiği, dolayısıyla enflasyonla mücadelede başarısı kabul edilmiş olan 24 Ocak kararlarının etkisini kaybedeceği ve enflasyonun tekrar başlayacağı gibi bir iddia ve endişe ortaya çıktı.

Gerçekte enflasyonla faiz hadleri arasında ve bu arada ekonomik politikanın diğer hedefleri olan büyüme, tam istihdama yaklaşma, âdil gelir dağılımı temin etme ve ödemeler dengesini sağlama amaçları arasında son derece girift ve dinamik bir ilişkiler sistemi mevcuttur. Çok basite indirgenmiş soyut ikili ilişkilere dayanarak bu «faiz indirme» işleminin ekonomide nasıl bir sonuç veya sonuçlar doğurabileceğini öngörmek kabil değildir.

Faizler Düşmez ya da Düşürülmez ise Ne Olur?

Her ekonomik karar alternatifine göre değerlendirilmek mecburiyetindedir. 24 Ocak kararları da böyle değerlendirilmiştir. Hatta «alternatif yoktu» denilerek, en mantıklı alternatif olan 24 Ocak kararlarını almamış

olmanın ne kadar büyük felâketler getireceği ima ve hatta ifade edilerek, 24 Ocak kararlarının isabeti ispatlanmaya çalışılmıştır.

Aynı mantıkla bugünkü kararları irdelersek; «faiz hadlerinin kendiliğinden düşmemesi yüzünden düşürülmesi gibi bir zorlama yapılmamış olsa, ekonomide neler olurdu»yu tespit etmemiz gerekir. Nitekim 24 Ocak kararlarının gerçek boyutlarında işlerlik kazanmaya başladığı 12 Eylül harekâtından sonra, önceki devrede sorumsuz bir gidişin içinde olan işçi sendikalarının talepleri de cebren Yüksek Hakem Kurulu kararı ile düşürülmüştür.

Tespitlerimize göre kısaca «Batın Ankara Bankerleri» olayından sonra cereyan eden «Kastelli'nin Batışı» olayı ile birlikte Türk Bankacılık sektörü sarsıntılı bir dönem geçirmiş, Temmuz 1982'de bazı bankalar çok zor durumda kalmışlardır. Hükümet son derece isabetli davranarak Banker piyasasında ortaya çıkan yangının Banka dünyasını da kasıp kavurmasına meydan vermemek için, yetmiş milyar liranın üzerinde bir kaynak transferi yaparak yangını durdurabilmiştir. Ancak, o günden bugüne kadar Bankacılık kesiminde yangın için için devam etmiştir.

Hükümet olayı tahlil ettiğinde bu

yangının gerçek sebebi olarak yüksek faizleri tespit etmiştir. Bankacılar da bu konuda hemfikir olmakla birlikte, davranışları birbirini bekleme yüzünden kilitlendiği için, Maliye Bakanlığının müdahalesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Demek ki faiz düşürme operasyonunun gerisinde (Bu ne ilk, ne de son müdahaledir.) Bankalar sistemini kurtarma amacı yatmaktadır. Aslında Bankalar Sektörü'nün kurtarılması bizzatıhi çok önemli olmakla birlikte, bunun gerisinde suni teneffüsle yaşamakta olan bir sanayi kesiminin var olduğu ve dolayısıyla onların da kurtarılmasının aynı anda amaçlandığını görmemek mümkün değildir.

Bu gibi konularda Türkiye'nin batı ülkelerine benzemeyen özel bir durumu vardır. Türkiye'de halk banka mevduatının tamamen Devlet garantisi altında olduğu kanaatindedir. Bu intiba da yetkililerin konuşma ve davranışları ile pekiştirilmiştir. Dolayısıyla, «iyi idare edilmeyen banka batar ve oraya para yatırmış olanların paraları da tamamen veya büyük çapta yanar» demek, pek mümkün değildir. Türk Devleti istese de, istemese de Banka mevduatlarının hatta bir dereceye kadar Banker mevduatlarının müşterek ve müteselsil kefilî halindedir. Devleti yönetenler hareket serbestisi açısından bu noktada hür değildirler. Böylesine bir kefalet yükü altında bulunan Devlet'in cereyan eden olaylara kayıtsız kalması da herhalde düşünülemez.

Kısaca banka sistemine müdahale etmemenin alternatifi banka sektöründe büyük depremlerin oluşmasına ve bu depremin giderek sanayi sektörünü ciddi bir boyutta sallamasına müsaade etmektir. İşte göze ali-

nacak veya alınamayacak alternatif maliyet budur.

Faizlerin Düşmesi Kime Yarar?

Mevduat faizleri ile ilgili olarak ileri sürülen bir iddia da bu tür gelirlerde ortaya çıkacak bir azalmanın gelir dağılımını daha da bozacağıdır.

Bilindiği gibi Milli Gelir fertlere; kâr, kira, faiz ve ücret olmak üzere dört kanaldan tevzi edilir. Bir şahsın, bu dört kanaldan biri, birkaçı ve tamamı vasıtasıyla Milli Gelir'den pay alması mümkündür.

Ancak, genellikle kâr, kira ve faiz gelirin sahip olanların ücret gelirleri, toplam gelirleri içinde düşük bir nispettedir. Buna mukabil esas gelirleri ücret olanların da kâr, kira ve faiz gelirleri çok azdır, ya da hiç yoktur. Birinci gruptakiler genel bir isimlendirme ile rantiyeler, ikinci

gruptakiler ise ücretliler veya emekçilerdir. Türkiye'de mevcut yedi milyon aşkın ailenin gelir kaynakları açısından bir tasnifi yapılırsa, % 80'den fazlasının emekçi olarak mütalâa edilmesi gerektiğini bu arada vurgulamamız gerekir.

Milli Gelir'in belli bir dönemde tevziinde «faiz gelirleri» payının azalması, büyük çapta rantiyelerin gelirlerinde bir gerileme olarak ortaya çıkar. Nitekim faiz gelirlerinin arttığı son üç yılda özellikle salt emekçi durumunda olan işçi, memur ve emeklilerin reel satın alma güçlerinde bir gerileme olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, faiz gelirlerinin düşmesi gelir dağılımını bozmadıkça, aksine düzeltir.

Faizlerin Düşmesi Enflasyonu Arttırır mı?

Taleple çekilen bir enflasyonu (demand pulled inflation) olduğu bir ortamda faizlerin düşmesi ferdi tasarrufları azaltacağı için, ilâve talep yaratarak enflasyonu arttırabilir. Maliyet itmesi bir enflasyonun (cost pushed inflation) bulunduğu bir ortamda ise, faizlerin düşmesi enflasyonu arttırmaz bilâkis azaltabilir.

Enflasyon olayı fiyat artışları ile eşanlamli olmadığı için, yukarıdaki ifade de teknik olarak yanlıştır. Ancak, her enflasyon beraberinde fiyat artışı getirdiği ve genelde fiyat artışlarının gerisinde enflasyonist politikalar olduğu için, kamuoyu enflasyonla fiyat artışlarını aynı şey olarak görmüştür. Biz de anlatım kolaylığı için aynı hatayı bilerek tekrar ettik.

Aslında, enflasyon reel Milli Gelir artışından çok, para arzı artışı demektir. Eğer hükümet, KİT açıklarını kapatmak veya batan banker ve

bankaları ya da sanayi şirketlerini kurtarmak için piyasaya para enjekte eder ve kaynağını sonra bulurum derse, işte o zaman enflasyon ve onun sonucu olarak fiyat artışları ortaya çıkar.

Salt olarak faiz olayı ile fiyat istikrarı arasında safhasal (phasic) ters ve temelde (basic) doğru orantı vardır. Yani, yüksek enflasyonda yüksek faiz, düşük enflasyonda düşük faiz yürürlükte olur. Diğer bir deyişle, faiz hadlerini arttırarak enflasyonu kontrol altına aldıktan sonra, muhakkak faizlerin düşmesi gerekir. Yoksa tedbir kendisi ile çelişir.

Sonuç

Biz Türkiye şartlarında faizlere müdahale edilmesini uygun karşılıyoruz. Esasen serbest piyasa kurallarının serbestçe çalışmadığı bir ortamda «düşmesi bekleniyordu ama zorla düşürülmemeliydi» şeklindeki ifadeleri gerçekçi bulmuyoruz.

Okurlarımıza Duyuru

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

1983 yılında 12 sayı için :

Yıllık abone : 1.560.— TL.

Öğrenci aboneliği : 780.— TL.

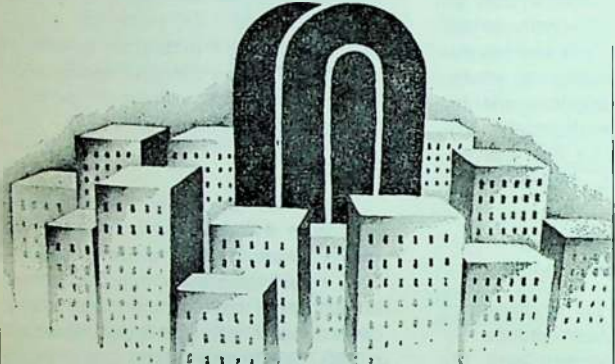
Abone bedelleri posta ile adresimize gönderilebileceği gibi, aşağıda sayıları belirtilen İstanbul'daki banka hesaplarımıza da yatırılabilir.

İş Bankası Türbe Şubesi : 1541

Akbank Türbe Şubesi : 4512

Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi : 768

Türk sermaye piyasasında farklı kuruluş:

İster tasarruf sahibi
olun, ister yönetici...

Sermaye piyasasının
vermesi gereken
çok yönlü
hizmetleri size
yalnız Meban sunar.

Meban sadece bir
"borsa bankeri"
değildir.

Bu kapsamı aşar.

Meban bir
"mali kuruluş"tur.

Türk sermaye
piyasasının, ciroda
satışta, vergide
olduğu kadar
hizmette de
tek lideri
"mali kuruluş"
Meban'dır.

MEBAN

MENkul DEĞERLER
BANKERLİK ve FİNANSMAN A.Ş.
"mali kuruluş"

İstanbul
Merkez Subesi
İstiklâl Caddesi,
Odakule İş Merkezi No. 286
Beyoğlu-İSTANBUL
Tel.: 45 12 80 (3 hat)

Kadıköy Subesi
Rıhtım Caddesi,
Derya İş Merkezi
No. 28 Kat. 3
Kadıköy-İSTANBUL
Tel.: 30 60 87 - 88 - 89

Bakırköy Subesi
İstasyon Caddesi,
Ak İş Hanı No. 9/11 Kat. 3
Bakırköy-İSTANBUL
Tel.: 72 80 20 - 21 - 22

Ankara Subesi
Gazi Mustafa Kemal Bulvarı,
İğtaş Han. No. 8/10
Kızılay - ANKARA
Tel.: 17 42 66 - 23 29 82

İzmir Subesi
Cumhuriyet Bulvarı,
1378. Sokak No. 4/4
Alsancak - İZMİR
Tel.: 21 47 07 - 21 47 09

"mali kuruluş" Meban.

Sermaye Piyasası

DOÇ. DR. ŞEREF TÜREN

HAZİRAN ayı içerisinde pay senedi fiyatlarında yine önemli dalgalanmalar ortaya çıkmıştır. Bu dalgalanmalara genellikle fiyat artışları hâkim olmuştur. Nitekim portföyümüzde bulunan pay senetlerinin 22 tanesi Mayıs ayı fiyat düzeylerini korurken, 7 tanesi fiyat azalışı ve 16 tanesi de fiyat artışı göstermiştir. Ortalama fiyat azalışı, 1400 TL gibi oldukça önemli bir düzeydedir. Ortalamanın üzerinde fiyat azalışına uğrayan pay senetlerinin başında 5000 TL ile Goodyear, 1500 TL ile İzocam ve 2200 TL ile Kartonsan gelmektedir. Ortalama fiyat yükselişi ise 922 TL'dir. Ortalamanın üzerinde değer artışı sağlayan pay senetlerinin isimleri ve değer artış tutarları şöyledir: Akçimento 1300 TL, Çimsa 2000 TL, İş Bankası 6000 TL, Kordsa 1000 TL ve Siemens 1000 TL.

Bu gelişmelerin sonucunda Haziran 1983'de pay senedi pazar indeksimiz 176.25 düzeyine yükselmiştir. Böylece pazar indeksi Mayıs ayı düzeyine oranla % 12.92'lik bir artış gerçekleştirmiş olmaktadır. İndeksin bu yeni düzeyi, şimdiye kadar erişilmiş olan en yüksek rakam olmaktadır. İndeksdeki bu aşırı yükselişe, portföyde ağırlığı yüksek olan İş Bankası pay senetlerinin Haziran ayı içerisinde önemli fiyat artışı gerçekleştirmiş olması neden olarak gösterilebilir.

Tahvil pazarında ise yılbaşından beri şöyle bir gelişme ortaya çıkmıştır :

	<u>İhrac Tutarı (Milyon TL)</u>	<u>Firma Sayısı</u>
Ocak	1.450	4
Şubat	445	5
Mart	1.330	5
Nisan	168	2
Mayıs	810	4
Haziran	850	2
	<u>5.053</u>	<u>22</u>

Haziran ayı ortası itibarıyla tahvil ihraçları, diğer yıllarla karşılaştırılacak olursa oldukça mütevazı ölçülerde kalmış bulunmaktadır. 1983 yılında ihraç edilmiş olan tahvillerin genellikle % 45-54 oranlarında sabit faizli oldukları izlenmektedir. Yüksek getiri oranlarına rağmen, sermaye pazarında yaşanılmış olan kötü tecrübeler, tahvil yatırımlarının cazibesini ve emniyetini zedelemekte ve dolayısıyla, bu menkul değerlerin ihraçlarını olumsuz etkilemektedir.

Sermaye pazarında Haziran ayı içinde yaşanan en önemli olay 1 Temmuz 1983 tarihinden itibaren mevduat faiz oranlarının 5 puan düşürülecek olmasıdır. Kredi maliyetlerini düşürerek yatırımlarda bir artış sağlamak ve ekonomide canlı bir konjoktüre girmek amacıyla, mevduat faiz oranlarında böyle bir azalışın yapıldığı öne sürülmektedir. Böylece 6 aylık vadeli mevduatlara % 40 yerine % 35 ve bir yıllık vadeli mevduatlara da % 45 yerine % 40 faiz verilecektir. Aylık faiz ödemeli hesaplarda vade 6 ay ise, faiz oranı % 34'den % 30'a ve vade bir yıl ise faiz oranı da % 38'den % 34'e düşecektir. Vadesiz mevduatların faiz oranı eski düzeyinde yani % 20'de bırakılırken, ticari mevduata faiz verilmemesi ilkesi korunmuştur.

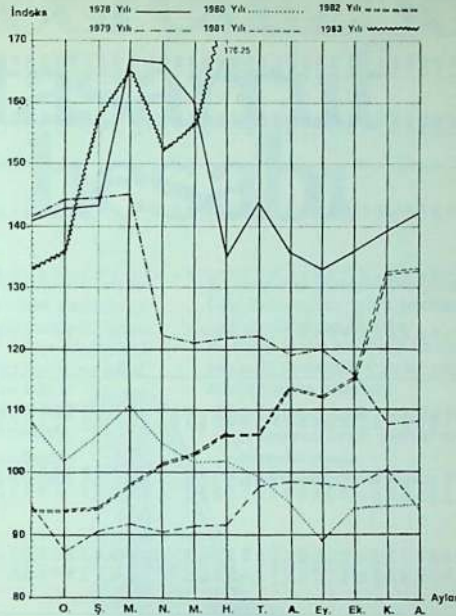
Faiz oranlarındaki bu düşüşlerin gerçekten kredi maliyetlerini azaltıcı bir etki yapacağı şüphelidir. Çünkü faiz getirisindeki azalışlar, halkın tasarruflarının bir kısmını bankacılık kesimi dışına çekecektir (örneğin altın, teşkilatlanmamış para pazarları vb.). Dolayısıyla bankaların kredi olarak verebilecekleri fonlar azalırken, zaten fazla bir düzeyde olan kredi talepleri nedeniyle kredi alımında rekabet ve dolayısıyla kredinin fiyatı yükselecektir. Ayrıca tefecilik veya bankerlik uygulamalarının eski süratlerinde hortlamaları, ülkedeki tasarrufların kontrol edilemeyen ve etkin olmayan kullanımlara kaymasına neden olabilecektir. Bunun yanında yüksek getiri nedeniyle tüketimini kısarak tasarrufa yönelen kişilerin, artık bu düşük getiriden hoşnut kalmayarak tekrar tüketime yönelmeleri ve dolayısıyla bir talep enflasyonu ile karşı karşıya kalınması riski de mevcuttur.

Yukarıda söylediklerimizden bazıları çok süratle gündeme gelmiştir. Nitekim mevduat faiz oranlarının 5 puan düşürüleceği kararı üzerine, altın fiyatlarında hemen 1000-1500 TL gibi önemli artışlar ortaya çıkmıştır.

Mevduat faiz oranlarındaki düşüş, şirketlerin çıkaracakları tahvillerin faiz oranlarını da olumsuz etkileyecektir. Bilindiği gibi özel şirket tahvillerinin faiz oranı da, en yüksek mevduat faiz oranınının 0.8 ile 1.2 katsayılarıyla çarpılmasıyla elde edilmektedir. Böylece bugüne kadar % 36-54 arasında olan tahvil faizleri 1 Temmuz tarihinden itibaren % 32 düzeylerine gerileyecektir. Emniyet açısındaki handikabına rağmen sağladığı yüksek getiri nedeniyle yavaş yavaş canlanmaya başlama eğilimi gösteren tahvil pazarı da, bu yeni kararlarla olumsuz yönde etkilenecektir.

Görüldüğü gibi, kredi maliyetinde pek önemli ucuzlamalar sağlayacağı beklenmeyen bu yeni karar, birçok riskleri de beraberinde getirmektedir. Tasarrufların ve bunların yatırım olanaklarının, faiz düşürülüşünden en büyük sarsıntı

duyacaklar olacağı açıktır. Böylece bu ekonomik faktörlerin makro açıdan tasarrufların çoğalmas ve enflasyonla mücadelede katkılarının azalması beklenebilecektir.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18	135.51
Şubat	96.11	118.57	120.82	114.09	144.25	105.08	90.24	94.60	157.44
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.99	165.21
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.49	152.04
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66	102.60	156.08
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38	176.25
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.18	97.63	106.22	
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.08	
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.47	
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.27	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	132.45	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	133.33	

Sıra No	Kuruluşun Adı	Kırtılı Sermaye (000) TL	Özet Sermaye (000) TL	Takvim Yılı Karı		Dağıtılan Kar Payı (%)	Piyasa Fiyatı (TL)			
				1980 (000) TL	1981 (000) TL		Haziran 1982	Nisan 1982	Mayıs 1982	Haziran 1982
1	AKÇİMENTO	315.000	126.819	256.570	318,2	50	2.000	3.700	2.700	3.500
2	ALTAY	60.000	29.708	50.303	70,1	35	1.350	1.000	1.000	1.000
3	ANADOLU CAM	350.000	373.454	1.303.419	779,5	31	4.850	4.500	5.500	5.700
4	ARONKA	200.000	3.199	7	2.178,7	0	600	600	600	600
5	AYŞAN ÇİMENTO	2.226.655	140.380	7.251.181	1.668,5	0	2.100	2.100	3.400	3.400
6	BİGİTAS	108.000	83.283	348.600	171,9	40	800	1.750	1.750	1.750
7	BAY ANADOLU ÇİM	75.000	273.209	245.000	194,4	60	100	400	20.000	20.000
8	BURSA ÇİMENTO	889.000	297.269	391.900	427,7	60	3.500	4.200	4.700	5.000
9	ÇELİK HALAT	218.000	322.529	263.814	1079,4	50	1.950	1.250	6.500	7.000
10	ÇİMKA	180.000	366.437	1.365.015	282,7	100	200	300	15.000	17.000
11	ÇİNGÜRHOVA ELEKTRİK	100.000	398.178	650.200	955	41	1.400	3.200	3.500	3.200
12	ÇİNGÜRHOVA YATIRIM H	600.000	257.197	821.500	215,8	50	1.250	1.300	1.500	1.500
13	EGE GÜBRE	400.000	246.628	837.715	194,7	40	1.500	3.000	4.500	4.500
14	GÜBRE FAB	1.400.000	1.173.035	293.400	132,3	54	65	60	3.500	7.000
15	HAYDAR PAZAR	81.000	148.025	555.200	129,7	60	1.700	3.500	4.200	4.500
16	HAYDAR PAZAR	300.000	481.688	304.055	467,8	84	30	30	30	30
17	İS BANKASI	30.000.000	2.876.937	4.169.537	4679,5	600,7	113,4	84	38.000	38.000
18	İZCEN	101.200	2.19.931,6	236.520	550,7	0	800	170	800	7.000
19	KARFONSAN	200.000	307.286	623.748	423,5	40	600	120	6.000	6.000
20	KAY	30.000	81.406	137.882	483,7	200	130	500	1.350	1.350
21	KOC HOLDİNG	400.000	1.347.531	1.463.000	164,4	30	3.500	7.000	11.000	12.000
22	KOC YATIRIM	1.000.000	164.422	705.421	228,1	30	3.500	7.000	11.000	12.000
23	KORSA	375.000	512.237	760.998	1251,2	40	3.000	6.000	4.700	5.000
24	KORSA TARIM	525.000	647.097	504.040	1251,2	70	750	700	1.000	1.000
25	KÖSA	3.000.000	2	2	101	0	1.800	900	1.000	900
26	MAKİNA TARIM	250.000	75.178	711.187	151,3	50	50	50	500	500
27	MENİNCİT SANİTAL	324.000	78.178	711.187	133,7	0	900	700	900	900
28	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
29	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
30	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
31	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
32	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
33	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
34	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
35	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
36	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
37	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
38	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
39	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
40	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
41	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
42	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
43	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
44	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200
45	MENİNCİT SANİTAL	200.000	321.067	413.000	1058,9	65	1.750	1.000	1.400	1.200

Notlar:

1- Kayıtlı ve Ödenmiş Sermaye rakamları 31.12.1982 tarihindeki rakamlardır.

2- Z = Zarar, b = Bekli, D = Döğüm, g = Doğumlar

Kaynak: - Türkiye İş Bankası A.Ş. Menkul Kıymetler Müdürlüğü

- Ginebo

pencerenizdeki tasarruf hesabı

Para biriktirmek iyi şeydir.
Ama para yalnız üstüste konularak biriktirilmez.
Isıcamlı da insanın para biriktirmesini sağlar.

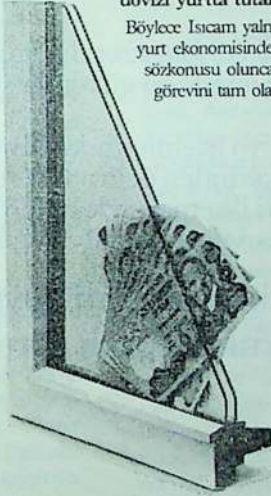
Isıyı odada tutar.
Dengeli bir yakıt harcaması sağlar.

Isıcamlı evde oturan kişi bilir ki
yakıtı verdiği para
harcadığı ısının tam karşılığıdır.

Isıcamlı tasarrufun ta kendisidir.
Ne yakıt boşa gider, ne de para.

Bu arada boşa gitmeyen birşey daha vardır:
Ülke ekonomisinin petrol gereksinmesi için
yurt dışına ödenen dövizler.
En küçük evden başlayarak en büyük binaya kadar
Isıcamlı donatılan yapılar ısıyı odada,
dövizini yurttan tutarlar.

Böylece Isıcamlı yalnız evlerdeki tasarruf değil,
yurt ekonomisindeki tasarruf da
sözkonusu olunca
görevini tam olarak yapar.

ISICAM SİSTEMİ NEDİR?

Isıcamlı cam çubukların araya bir metal çubukla konularak
süzdürmez özel elastik döşüme bağlanmasından meydana gelir.
Metal araz çubukları için hava boşluğunun devamlı kuru
kalması için özel nem emici bir maddeyle doldurulmuştur.
İçinde kalan kuru hava boşluğu Isıcamlı yapıları ısıtıyor sağlar.

Genel Dağıtım:

Cam Pazarlama A.Ş.

Büyükdere Caddesi, Beylem Han, Sisli - İstanbul Tel: 346 11 00 10 (6 Hat)

Cam Pazarlama A.Ş. Türkiye'de üretilen Cam Fabrikaları A.Ş. nin bir kuruluştur.

İHRACATA YÖNELMEK İSTEYENLER EMLAK KREDİ SİZE DESTEKTİR.

Türkiye Emlak Kredi Bankası, karmaşık dış ticaret organizasyonları içinde en güvenilir yol göstericisi ve yardımcınızdır.

İhracat ve kambiyo işlemlerinde uzman kadrosu ve Türkiye'nin her yerinden doğrudan dış ilişki kurabilen şubeleri ile emrinizde olan Emlak Kredi, teminat mektupları ile de en büyük güvencenizdir.

Dış ticarete başarınızın devamı için,
size Emlak Kredi gerek...

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

Türk Parasının Kıymetinin Korunması

KEMAL KARAL

GİRİŞ

YAZIDAKI bu başlık, şüphesiz akla 1930 yılından beri yürürlükte olan «Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki 1567 sayılı Kanun»u getirmektedir. Bu kanun Türk Parası'nı «1 US Doları = 1 lira 82 kuruş» olarak teslim almasına ve bugüne kadar yaklaşık 218.— liraya düşürmüş bulunmasına rağmen, zannedildiğinden daha güçlü bir kanundur. Türk hukuk düzeninde «imtiyazlı» bir yeri vardır. Zira, Türk Parası Kıymetini Koruma (Kambiyo) mevzuatı, Anayasa hükümlerini zorlamakta ve diğer bazı kanunların üzerine çıkabilmektedir.

Uluslararası bir hukuk kuralı ve «Kanunsuz suç olmaz.» prensipinin bir ifadesi olan;

- 1961 Anayasası'nın : «Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan 'kanunun suç saymadığı' bir fiilden dolayı cezalandırılmaz. Cezalar ve ceza tedbirleri ancak kanunla konulur.» (m. 33)
- 1982 Anayasası'nın : «Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan 'kanunun suç saymadığı' bir fiilden dolayı cezalandırılmaz.» (m. 38)
- Türk Ceza Kanunu'nun : «Kanunun açık olarak suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez.» (m. 1)

hükümlerine rağmen; Bakanlar Kurulu kararnamelele, Maliye Bakanlığı tebliğlerle ve idari tasarruflarıyla «suç ihdas» edebilmekteler. Hatta Maliye Bakanlığı, bir «Türk Parası Kıymetini Koruma Tebliği» ile Bankalar Kanunu'nun bir hükmünü tadil edebilmiştir.

İşte bunun içindir ki, 1567 sayılı Kanun'un 1961 Anayasası'na ayrırlığı pek çok kere iddia edilmiş olup, 15 üyeli Anayasa Mahkemesi'nin 1963/71 sayılı Kararı'nda 8 üye «aykırılık» yönünde oy vermiştir. Fakat bu olumsuz oylar 1567 sayılı Kanun'un maddeleri arasında dağıldığından, kanun yürürlükte kalabilmiştir.

Bize göre 1567 sayılı Kanun'un gücü; (1) İsminde, yani «Türk Parası Kıymetini Koruma» ibaresinde ve (2) Bu deyim in yöneticiler ve halk arasındaki psikolojik etkenliğindedir.

Halk, devamlı artan hayat pahalılığını, yani Türk Parası'nın düşüşünün sorumluluğunu, 1567 sayılı Kanun'un konusu olan «dövizli işlemlerle» uğraşanlarda aramakta ve peşin bir hüküm olarak «dövize ilişkin işlemlerle» uğraşan kişiler, büyük bir ihtimalle ve önyargıyla «kaçakçı» damgasını yemektelerir.

Olaylar bu görüşü doğrulamaktadır. Kısa bir süre önce yapılan Bölge Vali ve Emniyet Müdürleri Top-

lantısı'nın gündemi «Gümrük, uyuşturucu madde ve döviz kaçakçılığı.» idi. Bu olay döviz kaçakçılığının uyuşturucu madde kaçakçılığı ile eşdeğerde tutulmakta olduğunu göstermektedir. Mevcut mevzuat da buna imkân vermektedir. Nitekim dövizle ilgilenen, ona el süren herkesin mahkemeye gönderilmesi mümkündür.

Mesela, pek çok meşakkatlarla katlanarak yurt dışında kazandıkları dövizleri memleketimize gönderen işçilerimizin, önemli ve yeni bir döviz kaynağı sağlayan yurt dışında çalışan müteahhitlerimizin döviz kaçakçılığı ile itham edilmeleri çok kolaydır.

1961 Anayasası'nın başlıca :

- Yasama yetkisinin devredilemeyeceğine dair 5. maddesine;
 - Bakanlar Kuruluna, kararnamelerle suç ihdası yetkisi verilmiş olması sebebiyle, suçların kanuniliği hükmünü koyan 33. maddesine;
 - Hiçbir kimsenin tabii hâkiminden başka bir merci önüne çıkarılamayacağına dair 32. maddesine;
 - Vergilerin kanunla ihdas edilebileceği söz konusu iken, «fon» ve benzeri adlarla mali külfetlerin ihdas edilebilmesine dair 61. maddesine;
- 1567 sayılı Kanun'un aykırılığı, birçok Anayasa Mahkemesi üyesince kabul edilmiştir.

Mevcut Kambiyo Mevzuatı ve Ötesi...

«Türk Parası Kıymetini Koruma» mevzuatını yeni anayasamız açısından incelemeyen önce 1567 sayılı Kanun ve mevcut kambiyo mevzuatından bahsedelim. Kambiyo mevzuatı:

1 - 1567 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu;

2 - Başta 17 sayılı Karar olmak üzere, bu kanuna göre Bakanlar Kurulu'nca çıkarılmış bulunan pek çok kararname;

3 - Türk Parası Kıymetini Koruma Kararları'na dayanılarak Maliye Bakanlığı'nca çıkartılmış bulunan (pek çok diyemeyeceğim) gerçek sayısını Bakanlığın da bilemediği «Türk Parası Kıymetini Koruma Tebliğleri»; ve

4 - 17 sayılı Karar'ın 50. maddesinin, «Maliye Bakanlığı bu kararın tatbikatını temin etmek ve Türk Parasının Kıymetini Korumak maksadıyla lüzumlu göreceği bilcümle tedbirleri almaya yetkilidir.» hükmüne göre, bakanlığın aldığı Resmî Gazete'de neşredilmeyen özel kararlardan (idari tasarruflardan) oluşmaktadır.

Anayasa Mahkemesi üyelerinden bazılarının (Muhittin Gürün, Şemsettin Akçaoğlu, İbrahim Senil, Celâlettin Kuralmen); 1567 sayılı Kanun'un Bakanlar Kurulu'nun «Türk Parası Kıymetinin Korunması zımında kararlar alabilmesi» hükmünün, «müphem ve her sahaya yayılabilecek bir istikamet gösterebilmekle iktilfa edilecek 'fertlerin hususi hayatlarına' ve 'gündelik alışverişlerine kadar gidilmesi mümkün olacak' surette memleketin bütün 'iktisadi ve ticari hayatını kayıtlara sokabilecek' çok geniş bir alan içinde 'hudutsuz bir yetki' ile techiz edilmiş» olması ve başlangıçta değinilen diğer sebeplerle anayasaya aykırılığı görüşünü bir tarafa bırakıp; yukarıda 2, 3 ve 4'de sözü edilen karar, tebliğ ve idari tasarrufları ele alalım.

Bize göre, her üçü de «kanun niteliğinde»dir. Meseleyi akademik yünden inceleyip bir çıkmaza sokmaya

gerek yoktur. Konuyu pratik olarak ele alıp varılan sonuçlara bakarsak; kanuniliğin Türkiye Cumhuriyeti anayasalarının bariz bir vasfı olduğunu görürüz. Kanunsuz suç olamayacağına göre, «Türk Parası Kıymetini Koruma» zımındaki;

- Bakanlar Kurulu kararları,
- Maliye Bakanlığı tebliğleri,
- Maliye Bakanlığı tasarrufları,

«suç ihdas» edebildiklerine göre; «kanun kuvvetinde»dirler.

Maliye Bakanlığı tebliğleri ve idari tasarruflarının «suç ihdas ettiği» iddiası ilk bakışta garip karşılanabilirse de, bu tebliğ ve idari tasarruflarda, Bakanlar Kurulu kararlarında yer almayan ve hatta onun aksine hükümler, kısıtlama ve yasaklar mevcut olabilmektedir.

Öte yandan şimdiye kadar, Anayasa Mahkemesi'nde 1567 sayılı Kanun'un kendisi tartışılmıştır. Bize göre, kanun niteliklerini taşıyan «Türk Parası Kıymetini Koruma» (T.P.K.K.) kararnameleri, tebliğleri ve Maliye Bakanlığı idari tasarrufları üzerinde durulmamıştır. Mademki «hukuk devleti»yiz, öyleyse bu konu üzerinde de durulması gerekir. Nitekim, anayasa yönünden benzeri bir olayda, yeni hazırlanmakta olan Siyasi Partiler Kanunu'nun 9. maddesindeki; «Cumhuriyet Başsavcılığı kurulan partilerin 'tüzük ve programlarının' ve 'kurucularının' hukuki durumlarının 'anayasa'ya uygunluğunu' inceler.» hükmüyle 'kanunlardan başka' şeylerin de anayasa uygunluğunu arama gereği duyulmuştur.

O halde, Bakanlar Kurulu'na ve Maliye Bakanlığı'na tanınmış bulunan sınırsız yetkiler icabı alınan kararların anayasa karşısındaki durumları da incelenmelidir. Türk parası kıymetinin,

yabancı paralar karşısındaki kıymetini koruma maksadıyla çıkarılmış bulunan 1567 sayılı Kanun'un 1. maddesindeki «Türk parasının kıymetinin korunması zımında» deyiminin müphem ifadesinden istifade ederek çıkartılmış bulunan T.P.K.K. hakkında 19 sayılı Karar ve buna ilişkin tebliğler ile yediğimiz ekmeğin dahi gramaj ve fiyatını tespit edebilen bir idarenin, denetleyicisinin olması gerekir.

Hatırdan çıkartılmamalıdır ki, 19 sayılı Karar ve tebliğleriyle alınan kararlara muhalefet edenler; «T.P.K.K. hakkında 1567 sayılı Kanun'un 6258 sayılı Kanun'la değişik 3. maddesi hükmü uyarınca 7 aydan 5 yıla kadar hapis, aynı süreyle mesleki faaliyetten men ve bin liradan ikiyüzbin liraya kadar para cezası tertip edilmek istemiyle Cumhuriyet Savcılığına sevk» edilmektedir (19 sayılı Karar'a ilişkin 1 sayılı Tebliğ'in 1. maddesi).

Yeni Anayasamıza Göre

Konuyu şimdi de yeni anayasamız yönünden ele alalım. 1982 Anayasası da, değinilen konularda, 1961 Anayasası paralelinde hükümler içermektedir. 1982 Anayasası'nın aşağıdaki hükümleri bunun örnekleridir:

- Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndedir. Bu yetki devredilemez. (mad. 7)
- Kanunlar anayasaya aykırı olamaz. (mad. 11)
- Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz. (mad. 38)
- Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur. (mad. 73)

- Bakanlar Kurulu, kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak ve Danıştay'ın incelenmesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarabilir. (mad. 115)

Bu bakımdan yeni anayasamıza göre de 1567 sayılı Kanun ile bu kanuna dayanan kararname, tebliğler ve idari tasarrufların anayasa hükümlerine aykırılığının iddia edilmesi mümkündür.

Konuyu bir kere de «Kanun Hükmünde Kararname» yönünden ele alalım. «Kanun-Kararname» uygulaması Türk Hukuku'nda yeni başlamıştır denilebilir. Bununla beraber 1930 yılından beri, ülkemizde kanun hükmünde kararname uygulaması vardır. 1567 sayılı Kanun; Bakanlar Kurulu'na birinci maddesiyle kanun hükmünde kararname çıkartma yetkisi vermiş bulunmaktadır. T.P.K.K. hakkındaki kararların bu vasfı haiz olmadığına iddia edilmesi mümkün değildir.

1567 sayılı Kanun, Bakanlar Kurulu'na gayet geniş ve «sınırları kesin olarak belirtilmemiş» bir yetki verirken; 1982 Anayasası 92. maddesiyle sürece sınırlı ve sonradan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onamasına bağlı bir yetki vermiş bulunmaktadır. 91. maddenin başlıca hükümleri şunlardır:

a) Bakanlar Kurulu'unca; (i) Anayasasının ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları (kişinin dokunulmazlığı - maddi ve manevi varlığı - kişi hürriyeti ve güvenliği - haberleşme hürriyeti - yerleşme ve seyahat hürriyeti - kanunsuz suç ihdas edilemeyeceği), (ii) Dördüncü bölümünde yer alan siyasi hak-

lar; «kanun hükmünde kararnamele düzenlenemez».

- b) Yetki Kanunu; çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılmayacağı gösterir.
- c) Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulur.
- d) Yetki Kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve genel kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

1567 sayılı Kanun; yürürlükteki anayasamızın yukarıda değinilen hükümlerinin hiçbirisine uymamakta, Bakanlar Kurulu ve hatta Maliye Bakanlığı anayasada yer alan temel hakları sınırlayıcı kararlar alabilmektedir. Üstelik bunlar Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetlemesi dışındadır.

Kambiyo Mevzuatının İlginç Uygulamaları

Yazımızın buraya kadarki kısmında «T.P.K.K.» mevzuatının Türk Hukuk düzeni içindeki yerini inceledik. Bundan sonraki kısımda kambiyo mevzuatının uygulamaları hakkında kısa kesitler halinde bilgi ve örnekler vereceğiz. Şunu hemen belirtelim ki, kambiyo kısıtlamaları memleketimize özgü bir olay değildir. Başta sosyalist ülkeler olmak üzere diğer ülkelerde de kambiyo sınırlamaları vardır. Ancak uygulanan kambiyo kısıtlamaları ve yasaklamalarının dozları farklıdır.

Türkiye kambiyo mevzuatı; Fransa, Belçika ve İtalya mevzuatına yakın bir benzerlik göstermektedir. Bu ülkelerde ana prensip olarak dövize ilişkin işlemler yasaktır. Ancak hü-

kümetler yasakları hafifletmeye ve kaldırmaya yetkilidir. Sonuç olarak bu ülkelerde kambiyo sınırlamalarının varlığı vatandaşlarınca hissedilmez hale gelmiştir.

Biraz da Türkiye'deki kambiyo yasaklarının «dozu» hakkında bilgi vermek üzere birkaç örnek sunalım. Böylece başlangıçta ifade ettiğimiz «dövizle ilgilenen» kişilerin «kaçakçılıkla» nasıl itham edilebileceğini de görmüş olacağız.

1 — İhracattan sonra en büyük döviz kaynağı olan yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın Türkiye'den kendi ve yakınlarının çıkışlarından girişlerine, eşya götürüp getirmelerine ve hatta dövizlerini kullanmalarına dair sayısız kısıtlamalar ve yasaklar vardır. Bunlardan birkaçını belirtelim.

- İşçi sıfatını haiz olmadan yurt dışında çalışanlar, yılda en çok 5 defa Türkiye'ye gelebilirler ve «Türkiye'de en çok 4 ay oturabilirler» (Seri: IV, No: 4/3 Tebliği).
- Yurt dışında çalışan ve «kara yoluyla işyerlerine dönen» işçilerimiz, beraberlerinde götürecekleri 1.000 DM'a kadar olan dövizleri «girişlerinde beyan etmiş olmak» zorunda değildir (Seri: IV, No: 4/1 Tebliği). Bu tebliğ, T.P.K.K. hakkında 17 sayılı Kararname'nin 10. maddesinin; «Türkiye'ye döviz ithali serbesttir. Beyan veya herhangi bir işleme tabi tutulamaz.» hükmüne aykırıdır ve işçilere özel bir kısıtlama getirmektedir. Ayrıca karayolu ile dönmek (sanki hava ve denizyolu ile çıkılmıyormuş gibi) ve Doycemark (Almanya'dan gayri bir yerde çalışıp başka çeşit para taşıyanlar yokmuş gibi) koşulunun konmasının nedenini anlamak güçtür.
- İşçilerimizin büyük sorunlarından

biri de «Bedelsiz İthalat»tır. İşçilerimizin mesleki aletlerini bile yurda getirebilmeleri için, Türkiye'deki bir bankada bir yıl süreyle DM 5.000'den aşağı olmamak üzere döviz hesabı açtırmaları ve aletin gümrüğünü de dövizle ödemeleri gerekmektedir. Oysa memleketimizdeki işsizliği azaltmak ve üretimi artırmak için bu yoldan büyük imkânlar yaratılabilir.

Yukarıda sözü edilen kısıtlamalara harfiyen uyulduğu iddia edilemez. Bu hale göre yurda giren ve çıkan işçilerimiz genellikle kambiyo suçu işlemektedir.

2 — Memleketimizin yeni bir döviz kaynağı da «yurt dışı müteahhlik hizmetleri» olmuştur. Zira müteahhiterimizin üzerlerine aldıkları işlerin toplamının 14,5 milyar dolara ulaştığı bildirilmektedir. Cetin bir uluslararası rekabet altında çalışan bu sektör için ne yapılmıştır? Geleceğini neler beklemektedir?

Bu konuda önce 8.12.1978 tarihinde 7/16965 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'yla Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü ve M.İ.İ.T. Genel Sekreteri'nin başkanlığında ilgili bakanlıklar arası «Koordinasyon Komitesi» kurulmuştur. Maliye Bakanlığının uygulama ile ilgili tebliğler çıkarılmıştır. 4.5.1980 tarihinde, bu karar, 8/811 sayılı Kararname'yle yürürlükten kaldırılarak Bayındırlık Bakanlığı Müsteşarı'nın başkanlığında, ilgili bakanlıklar arası «Destekleme ve Geliştirme Kurulu» teşkil edilmiştir. Bu kere, bu karar da 19.1.1983 tarihinde yürürlükten 83/598-7 sayılı Kararname ile kaldırılarak Bayındırlık Bakanının başkanlığında «Yurt Dışı Müteahhlik Hizmetleri Yüksek Kurulu»

teşkil edilerek, kurulun seviyesi daha da yükseltilmiştir. Ancak Maliye Bakanlığı'nın, «yürürlükten kalkan ilk karar gereğince çıkartmış olduğu tebliğler hâlâ geçerli»dir. Üstelik son kararlar, Bayındırlık Bakanı'nın başkanlığını yaptığı kurulun sekretaryasını Maliye Bakanlığı yapmaktadır (mad. 6).

Müteahhitlik hizmetleriyle ilgili «Yeterlik Belgesi» ve Türk işçisi gönderilmesi dışındaki işlemlere, Maliye Bakanlığı'nın 1 sıra no'lu Tebliği uygulanmaktadır. Bakanlık; müteşebbislere çıkış ve seyahat dövizini, teminat mektubu, nakdi sermaye, makine, teçhizat, demirbaş ihracına ve «işin yürütülmesi için gerekli işlemlere» izin vermektedir. Buna karşılık:

- Çalıştırılan Türk işçilerinin ücretlerinin % 30'unun;
- Türkiye'den geçici olarak ihraç edilenler de dahil (demek ki dışarıdan alınanlar öncelikle) amortisman konusu olan makine, teçhizat ve demirbaşların yasal (Türkiye'nin mi, yoksa geleceği memleketin mi?) amortisman tutarlarının;
- Merkez genel giderlerinden dışarıdaki işe verilen hissè payının;
- Harice transferine izin verilen sermayenin;
- Bu işten elde edilen «kârın tamamı»nın;

Türkiye'ye getirilmesi zorunludur (mad. 10).

1567 sayılı Kanun'a dayanılarak çıkartılmış bulunan Maliye Bakanlığı'nın bu tebliğindeki «zorunluk»lara; bütün iyiniyetlerine rağmen ve döviz kaçakçılığı niyetinin mevcut olmaması bir tarafa, bakanlıkla ihtilafa düşmemeye özel gayret sarfedecek olan müteşebbislerden hiçbirinin tam olarak «uyamıyacağı»nı ve Türkiye'deki

bürokratik sistem dikkate alınarak istenecek resmi belgeleri ibraz edemeyeceğini iddia edebiliriz. Bu arada yeni yürürlüğe giren 83/5987 sayılı Kararname'yle teşkil edilen «kurul»un görevlerinden birinin de «tespit edilen esaslara uymayan firmalar hakkında uygulanacak 'müeyyideleri' de tayin etme» (mad. 2) olduğunu hatırlatalım.

3 — Yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın satın alma güçlerinin yüksekliği sebebiyle, bunlara bedeli dövizle ödenmek suretiyle arsa, konut ve işyeri satılmaktadır. Bu alan da yeni bir döviz kaynağıdır. Üstelik T.P.K.K. hakkındaki 17 sayılı Karar'ın 38. maddesi gereğince; sadece haricte «mukim» (oturan) kişilerin Türkiye'den gayrimenkul satın alabilmeleri için bedelini «döviz» olarak ödeme mecburiyeti olup, gerek Medeni Kanunumuza ve gerek kambiyo mevzuatına göre «Türkiye'de mukim» sayılan işçilerimizin gayrimenkul satın almaları halinde bedelini döviz olarak «ödeme mecburiyeti» yoktur.

Ama gelin görün ki, her şeye el atabilen kambiyo mevzuatı, vatandaşlarımıza döviz karşılığında gayrimenkul satan kişilerin, yaptıkları pazarlama masrafları dolayısıyla, üstelik satış bedellerinden karşılıyarak ödemedede buldukları halde, yakalarına yapışabilmekte ve bunları döviz kaçakçılığı ile itham edebilmektedir.

4 — Türkiyedeki kambiyo kısıtlamalarının «dozu» hakkında bilgi vermek üzere bir örnek sunalım: Ham pamuğun eğirilip dokunarak elbise, maden cevherinin işlenerek makine ve dayanıklı tüketim maddesi halinde ihracının faydalarını izaha gerek yoktur. İşlenmiş kıymetli maden ihracı da böyledir. Kıymetli madene uy-

gullanacak kaliteli işçilik, ona kullanılan madenin gerçek değerinin çok üzerinde bir kıymet kazandırır. Darphane'nin kendisinin hazırlayıp sattığı «Hicret Altını» Türkiye'de 100 bin TL'na, hariçte 1.000 dolara satılmaktadır.

Maliye Bakanlığı, kıymetli maden ihracına imkân vermek üzere, 29.3.1982 tarihinde Seri: II, No: 3/3 Tebliği'ni, daha sonra 15.8.1982 tarihinde aynı konuda 3/4 sayılı Tebliği çıkarılmıştır (*). Bu tebliğin başlıca hükümleri şunlardır:

- İşlenmiş kıymetli madenin gerektirdiği altın ve işçilik ücreti, altın ve döviz olarak «önceden» getirilecektir.
- Getirilen altın Darphane'ye teslim edilir.
- İhraç edilecek işlenmiş madenin ayar, ağırlık ve kıymeti Darphane'ce tespit edilir.
- İhracattan sonra Darphane'ye teslim edilen standart külçe altın yerine Darphane'ce düşük ayarlı külçe altın verilir ve bankadaki dövizler serbest bırakılır.
- İhracat müsaadesi verilebilmesi için, ihracatçının son yıl bilanço ve kâr-zarar hesabı incelenir.

Yukarıdaki koşulların işlenmiş kıymetli maden ihracını sağladığını mı, yoksa aksine engellediğini mi kestirebilmek bir hayli güçtür.

5 — Son olarak, T.P.K.K. hakkındaki mevzuatla ilgili bazı hüküm-

(*) 3/4 sayılı Tebliğ, önceki 3/3 sayılı Tebliğ'i yürürlükten kaldırmamıştır. Bu şekilde birçok tebliğ, yenileri çıktığı halde yürürlükten kaldırılmadığından ve bunların gerçekte hukuki değerleri kalmadığından, yazımızın başlarında «Maliye Bakanlığı'nca sayısı bilinmeyen tebliğler» deyimini kullanılmıştır.

lerin idaresi, halk arasındaki etkinliği ve bir bakıma «döviz sözüne alerji» duyma üzerine tipik bir örnek verelim.

T.P.K.K. hakkındaki 17 sayılı Karar'a ilişkin Seri: I No: 2 Tebliğ'in 24. maddesi gereğince; Türkiye'deki şahıslar, bir ay zarfında bankalara satmak kaydıyla, yabancılardan efektif döviz ve travelers çek şeklindeki teydieleri kabul edebilecekleri ve bunun için makbuz tanzim etmeye mecbur olmadıkları halde; üzerinde döviz bulunan kişiler, polis ve hatta bekçiler tarafından Cumhuriyet Savcılığı'na teslim edilmektedirler. O kadar ki, Merkez Bankası dahil hiçbir bankanın satın almadığı yabancı madeni paraları üzerinde bulunduran şahıslar dahi aynı akibete uğramaktadırlar. Örnekleri artırmak, kısıtlamaları «onbinlerce» sayısı ile ifade etmek mümkündür.

T.P.K.K. Mevzuatı Kaldırılabilir, ya da Kısıtlamalar Asgariye İndirilebilir mi?

Bu açıklamalardan sonra şimdi de; «T.P.K.K. mevzuatı kaldırılabilir mi?», «Hiç değilse gelişmiş ülkelerde olduğu gibi kısıtlamaları asgariye indirmek mümkün mü?» konularını; gene mevcut kambiyo mevzuatından örnekler vererek açıklamaya çalışalım.

Kambiyo yasaklarını aralayan en önemli karar 24.1.1980 iktisadi tedbirleri arasında bulunan 8/192 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı olmuştur. Bu karara göre;

- a) İhracatçı firma ve kuruluşların ihracatlarının % 5'i veya 10.000 dolarlık kısmı (hangisi büyükse),
- b) Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'na dahil malların ihracatçıları hariç olmak üzere ihracatçı firma

ve kuruluşların 40.000 dolara kadar partilerinde,

17 sayılı Karar ve eklerinin ihracatla ilgili hükümleri uygulanmaz.

Ana döviz kaynağımız olan ihracat işlemlerinin engellerini kaldırmaya yönelik, geniş ölçüde «kaçakçılığa (!) resmen imkân veren» bu karardan sonra Merkez Bankası'nın döviz kasaları boşalmış mıdır? Tabii hayır. Aksine ihracat girdileri umulanın üzerinde artış göstermiştir. Bu yoldan az da olsa döviz kaçırıldığını sanmıyoruz. Döviz kaçırmanın tek yolu ihracat veya 17 sayılı Karar'ın «getirilmesi zorunlu dövizler» kapsamına giren diğer döviz kaynakları değildir. Döviz kaçırmak isteyenlere imkân sağlayan başka yollar da vardır.

Döviz girişini artıran «ihracatı teşvik tedbirleri» olmuştur. Bu tedbirlerin elle tutulur, gözle görünür şekilde ihracatı artırması üzerine, aslında ihracatla ilgisi olmayan pekçok işlemler (yurt dışı müteahhittik hizmetleri - konut satışı - nakliye ücretleri - turizm hizmetleri gibi) «ihracat sayılarak» teşvik tedbirlerinden istifade ettirilmiştir (DPT İhracatı Teşvik Tebliği 82/1).

Burada bizim anlayamadığımız, böyle suni bir yola gidilerek, ihracatla ilgisi olmayan işlemlerin «ihracat sayılarak» dolaylı bir şekilde teşvik edilmesidir. Acaba «münhasıran ihracatın teşviklerden istifade «ettireceği» bir «kanun» hükmü müdür? Tabii ki hayır. Öyle ise niçin daha gerçekçi hareket etmiyoruz?

Sözü edilen teşvik tedbirlerinin meydana getirdiği olumlu etkiler sonucunda, gerçekte ihracat yapılmadığı halde, ihracat yapılmış gibi gösterip döviz getirenler de vardır. Bir sü-

re önce gazetelerde yer alan, polietilen ihraç edildiği beyan olunan bir TIR kamyonunda kum ve çakıl bulunması olayını hatırlayalım.

Bu somut sonuçlar karşısında, kambiyo mevzuatındaki kısıtlama ve yasaklara bir son vermenin zamanının geldiğini korkmadan kabul etmemiz gerekir. En azından, dövizli işlemlerdeki pekçok gereksiz formaliteler, tanzim edilen belge ve taahhütname-ler kaldırılabilir. İhracat işlemlerinde bile, «formaliteler çok azaltıldı» iddiasına rağmen, hâlâ kaldırılacak gereksiz bürokratik engeller vardır.

«Dövizli işlem» denilince aklımıza hemen «kaçakçılık» sözü gelmelidir. Kaçakçılık kelimesini unutup «uluslararası rekabet» gerçeğinin bir amblemini karşımıza koyup ona göre düzenlemeler yapabilirsek; «az gelişmişlik» veya yumuşatılmış haliyle «gelişme halinde olma» zilletinden kurtulup layık olduğumuz üst seviyelere çıkabiliriz. Zira vatanımızın doğal kaynakları ve insanının çalışma gücü ve yeteneği buna müsaittir. Köyünden (belki de büyük şehir görmeden) çıkıp Avrupa'da en çapraşık makinelerin başında çalışabilen ve başarılı olan Türk insanı niçin memleketinde çalışıp daha faydalı olmasın?

Hükümetler ne kadar gayretli ve olumlu düşünmüş olurlarsa olsunlar, burada en büyük problem «bürokratlarda başlamakta» ve «bitmekte»dir. Bürokratin; ihracat, turizm, nakliyat, dış müteahhittik, serbest bölge ve diğer işlemlerde, dünyada sadece Türkiye'nin mevcut olmadığını kabul edip aynı konularda mesela Yunanistan, Bulgaristan, Lübnan, Güney Kore ve diğerlerinin neler yaptıklarını incelemesi, ona göre düzenlemeler

yapması ve çalışanlara yardımcı olması lâzımdır.

Mevcut bürokratik engeller karşısında biraz da mübalağalı olmakla beraber «gölge etme başka ihsan istemez» deyimini hatıra üzüterek gelmektedir. İşte size 22.2.1983 günlü bir gazete haberinin başlığı: «Türk kara taşımacılığının en büyük rakibi bürokrasi. / Kara transit firmaları tek merci istiyorlar. / Bir TIR aracı ve şoförü için 5 bakanlık ile Merkez Bankası, Karayolları, Emniyet, Turing Kulübü. Sınır Kapıları ve Liman İşletmesi yetkililerinin onayı gerekiyor.»

26.3.1982 günlü diğer bir gazete haberi başlığı ise şudur: «Brezilya bürokrasiyi azaltma bakanlığı kurdu.» Demek ki dert bir bizde değil, diğer ülkelerde de mevcut. Ancak bütün mesele bunun dozunu iyi ayarlamakta...

Durumu Düzeltmek İçin Neler Yapılabilir?

Eleştirmek kolaydır. Bu durumda ne gibi önlemler önerilebilir? Başka bir deyişle, ne yapılabilir? Şimdi de bu nokta üzerinde duralım. Dar bir çerçeve içinde, mevcut kambiyo mevzuatındaki kısıtlamaları azaltıcı kararlardan örnekler verip, onların geliştirilmesi, yaygınlaştırılmasından oluşan önerimizi sunalım.

1 — 8/192 sayılı Karar'la 40.000 dolara kadar ihracat bedellerinin kambiyo kontrolü dışında bırakıldığından ve bunun olumlu sonuçlar verdiğiinden yukarıda söz etmiştik.

2 — 6.5.1980 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan T.P.K.K. hakkında 17 sayılı Karar'a ilişkin Seri: II, No: 5/4 Tebliği ile ihracatçıların getirdiği dövizlerin;

- Sanayi ürünü ve maden ihracatında en çok % 50'si,

- Yaş meyve, sebze ve su ürünleri ihracında en çok % 10'u,

- Yurt dışı müteahhithlerin getirdikleri dövizin en çok % 20'si; kendi ihtiyaçları için yapacakları ithalat bedellerinin ödenmesinde kullanılabilir. Bu kolaylık, özellikle döviz transferlerinin geciktiği devrelerde, sanayinin ithal malı girdilerini gecikmeden temin ettiği ve böylece üretim aksamayı veya durmasını önlediği için çok faydalı olmuştur.

3 — 3.6.1982 günlü Resmi Gazete'de yayınlanan T.P.K.K. hakkında 17 sayılı Karar'a ilişkin Seri: I, No: 4/8 Tebliği'ne göre bankalar:

- Bir evvelki yılda aracılık ettiği muamelelerden sağladıkları dövizin % 10'unu geçmemek üzere «döviz pozisyonu» tutabilirler.
- Döviz pozisyonlarına aracılık ettikleri dövizin % 80'ini aktarabilirler.
- Döviz pozisyonlarından müşterilerinin ithalat ve hizmet bedellerini ödeyebilirler.
- Yurt dışında çalışan müteahhithlerimize döviz kredisi verebilirler.
- Yurt dışında kendileri ve müşterileri adına «arbitraj» yapabilirler.
- Döviz pozisyonu tutan diğer bankalarla aralarında döviz «alım-satım» yapabilirler ve bu alım satım sırasında «uygulayacakları kurları tespit etmekte serbesttirler».

Yukarıda değinilen karar ve tebliğlerin hükümlerini özetleyecek olur isek:

1 — İhracat bedellerinden her parti sevkiyatta 40.000 dolarlık kısmının Türkiye'ye getirilme mecburiyeti kaldırılmış, «buna rağmen» alınan iktisadi tedbirler sebebiyle «kaçakçılığın cazibesi kalmamış» ve böylece «dövizler ülkeye getirilmiştir».

2 — Getirilen dövizlerin bir kısmının (% 10 ila % 50'si) getiricisinin kendi ihtiyacının giderilmesinde kullanılmasına imkân verilmiş ve böylece sanayinin aksamadan çalışması mümkün olabilmıştır.

Hatırlanmalıdır ki, bir süre önce bazı fabrikalar, küçük ithal girdilerinin «zamanında sağlanamaması» ne-

deniyle faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmışlardır.

Yıllardır «Kambiyo» ve «Dış Ticaret Rejimi» uygulamasının sonucu olarak hepimizin müşahade ve tespit etmiş olduğu gibi:

– Piyasada bulunmayan veya azalan malların ithalini temin eden «permi» ve «lisans»ların bizatihi kendi-

Türkiye'de ve bütün dünyada

İhracat ve ithalat işlemlerinizi,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız ve
diğer bütün bankacılık işlemlerinizi için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki
birinci sınıf muhabirleri ile
işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

Dış Temsilcilikler

NEWYORK

FRANKFURT

LONDRA

Essen, Batı Berlin,
Münih, Hamburg, Stuttgart

AKBANK
"Güveninizin eseri"

leri «prim yapmış» ve «alınır satılır» meta haline gelmişlerdir.

- Transfer sırasında «öncelik» almak veya «derhal transfer» imkânını elde etmek de keza prim yapmıştır.

3 — Bankalar; kendi gayret ve riskleri olmaksızın «başkalarının» çetin uluslararası rekabet mücadelesi ve gayretler sonunda kanun baskısı altında getirdikleri dövizlerin % 80'ini «kendileri kullanmakta, nimetlerinden yararlanmakta» ve hatta «kurları serbestçe tayin edebilmekte». Bankaların 1981 yılı faaliyet, bilanço, kâr-zarar hesaplarına bakılırsa; hemen hemen hepsinin kârları «kambiyo kârları»ndan kaynaklanmaktadır.

SONUÇ

Bu gerçekler karşısında varılacak sonuç ve önerimiz Kristof Kolomb'un «yumurta olayı» kadar basittir. Şöyle ki, «mevcut uygulamaya» ilâh ederek ve «yaygınlaştırılarak»:

- Sadece ihracat değil, «her türlü döviz girdisi» sağlayan faaliyetler teşvik edilmelidir.
- Türkiye'ye getirilen dövizlerin bir kısmı (mesela % 50'si) Merkez Bankası'nca tayin edilen fiyatlarla bankalara, bakiyesi getiricisi emrine bırakılıp, bunların «serbest piyasada» oluşacak fiyat üzerinden bankalara, borsaya veya oluşturulacak diğer bir kuruluşa satışına izin verilmelidir.
- Kambiyo mevzuatındaki; «getirilmesi zorunlu dövizler» esası kaldırılmalı, kambiyo mevzuatı ve Dış Ticaret Rejimi ile sadece «döviz satıcısı»ndan (yani bankadan, borsadan) «döviz satın alabilme» şartları tespit edilmelidir. Bu kısıtlama, yani döviz satın alıp transfer ettirme imkânı; iktisadi gelişmemiz öl-

cüsünde, zamanla genişletilmeli ve Merkez Bankasına satılacak dövizin nispeti küçültülmeli, sonunda tam liberasyona gidilmelidir.

- Müteşebbisler daha rahat çalışacak, kambiyo suçu işleme korkusu olmaksızın uluslararası ilişkilere girecek ve bunun sonucu olarak döviz girdileri atacaktır.
- Hızlı ithalat ve derhal döviz transferi imkânının meydana getirdiği prim, döviz getiricisine intikal edecek ve döviz girişi etkili bir «teşvik unsuru» olacaktır.
- Dövizlerin gerçek kuru tayin edilecek ve bunun uluslararası rekabete katkısı olacaktır.
- Döviz getirmenin ve satışının kârı, getiricisine kalacak ve bu da «teşvik» vazifesi görecektir.
- Pek çok bürokratik engelin (müsadeler dizisinin) kaldırılması mümkün olacaktır. Bu dahi, etkili bir teşvik unsuru olma niteliğindedir.

ESİ Yayınları sunar :

Prof. Dr. Unal TEKİNALP

SERMAYE PİYASASI HUKUKUNUN ESASLARI

Bilim ve İş çevrelerinin beklendiği yapıt.
Fiyatı: 500 — TL

İsteme Adresi:
Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Cemalpaşa Sokak No: 11:1 Coğaloğlu - İstanbul
Telefon: 26 34 11

Not: Bu kitabın devletten muaflıkla yayılması, P.T.T. ve güncellenmesi için devletten kitap baskısına 65 — TL tutarında bakiye olarak istenecek önceden havale edilmelidir. gereksinimlerde.

Kitapçılar İçin Genel Dağıtım:
GE - DA

Ürünleriyle
büyüyen isim

Turyağ

Turyağ

1916'dan beri sizinle

Silen, Selpak, Solo adlarıyla bilinen
ipek gibi yumuşacık, emici
kâğıt peçeteler, kâğıt mendiller,
kâğıt havlular, tuvalet kâğıtları,
temizlik kâğıtları, çocuk bezleri.
Orkidler.

Temizliğiniz, sağlığınıza için.
Her bütçeye uygun, çağdaş, kullanışlı,
zaman kazandıran...

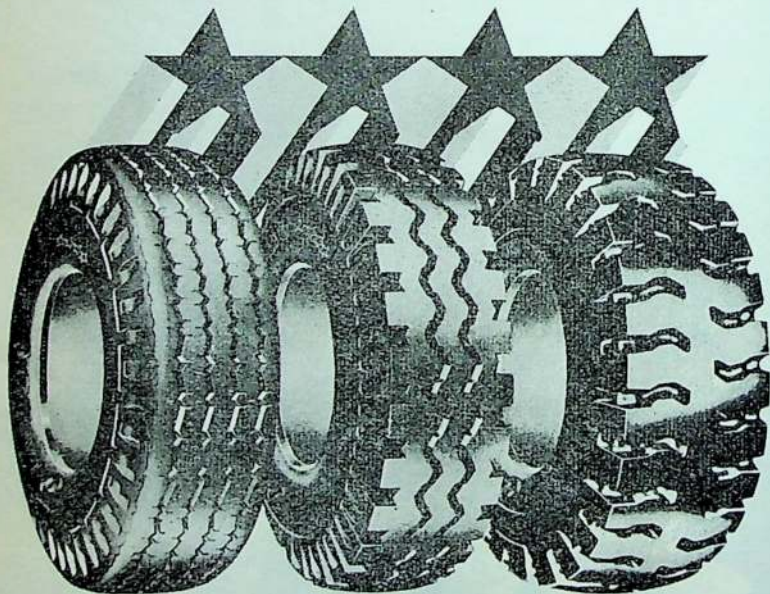
İpek Kâğıt'tan.

İPEKKAĞIT
ipek kağıt sanayi ve ticaret a.ş.

Yeni

LASSA Dört Yıldız

LASSA
"sağlam, garantili"

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

1983 Haziran ayı, iş hayatının canlanmaya başlaması yanında, hayat pahalılığının da canlandığı bir dönem görünümü içinde olmuştur. Maliyet enflasyonu devam ederken, dolar kurunda da hızlı bir artış meydana gelmiştir. Bu durumun pek yakında akaryakıt fiyatlarına yansımından endişe edilmelidir.

1983 Haziran ayı maliyet artışlarına ters etki yapması arzu edilen mali tedbirlerle belirlenmektedir. Bu tedbirlerin yanında özel uzlaşma genel tebliğleri ile tahsilatı hızlandırma çabaları, bazı temel mallara zamlar, ihracatın hızlandırılmasına yönelik uygulamalar ile çok yönlü tedbirler de, bu dönemde yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Gerek yayınlanan kararnamele ve mali mevzuat, gerekse getirilmek istenen tedbirler ve bazı yasal hazırlık görüntüleri, sanki 1983 Kasım seçimlerinden önce acilen bazı mevzuatın mevcut rejim içinde çıkarılmasını isteyenlerin telaşını sergilemektedir. Belirli bir sistem içine oturmadan, iyi niyetle fakat makro görüşten uzak yaklaşımlar, acaba bazı kişilerin etkisiyle mi meydana gelmektedir? 1983 Haziran ayında daha iyi belirlenen bazı girişimlerin bu canıyı vermemesini arzu etmekteyiz.

Bu genel ifadelerden sonra, 1983 Haziran ayındaki ekonomik faaliyetlere yönelik yeni mevzuat şöyle açıklanabilir:

Mevduat ve Kredi Faiz Oranları % 5 Düşürüldü

15 Haziran 1982 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan yeni faiz oranlarıyla, maliyet enflasyonunun bir faktörü olan faizlerin oranlarında % 4-5 indirim sağlanmıştır. Gerileyen enflasyon oranı nedeniyle yeniden tespit edildiği belirtilen bu oranların, bankerlerden parasını kurtaranları mutlu etmediği muhakkaktır.

Mevduat ve kredi faiz oranlarının son şekli aşağıda gösterilmiştir. 1 Temmuz 1983'den itibaren yürürlüğe giren bu oranlara karşı, bu tarihe kadar yatırılan vadeli tasarruf mevduatına eski oranların, vadelerin sonuna kadar uygulanmasına imkân tanınmıştır.

I — Mevduat Faiz Oranları	<u>Yıllık (%)</u>
A — Tasarruf Mevduatı :	
a) Vadesiz	20
b) 6 aydan (6 ay dahil) 1 yıla kadar vadeli	35
c) 1 yıl vadeli (Mevduat Sertifikaları dahil)	40
d) 6 aydan (6 ay dahil) 1 yıla kadar vadeli aylık faiz ödemeli	30
e) 1 yıl vadeli aylık faiz ödemeli (Mevduat Sertifikaları dahil)	34
B — Ticari Mevduat :	Faiz verilmez
(Kooperatifler mevduatı faiz bakımından tasarruf mevduatı sayılır.)	
C — Resmi Mevduat :	Faiz verilmez
(Sosyal Sigortalar Kurumu, T.C. Emekli Sandığı ve Bağ-Kur'un mevduatı ile 1475 sayılı İş Kanunu'nun 32. maddesi gereğince yatırılan paralar, faiz bakımından tasarruf mevduatı sayılır.)	
D — Diğer Mevduat :	20
E — Bankalararası Mevduat :	Serbest
II — Kredi Faiz Oranları	
A — Kısa Vadeli Krediler (2 yıla kadar vadeli) :	
a) Genel olarak	32
b) İhracat kredileri	
ba) Sınai mamul, yaş meyve ve sebze ihracatına yönelik krediler (Gıda-İşçi-Tütün hariç)	26,50
bb) Diğer ihracat kredileri	30
B — Orta ve Uzun Vadeli Krediler (2 yıl ödemesiz dönemli ve 2 yıldan fazla vadeli)	
a) Genel olarak	34
b) Teşvik belgeli krediler	
ba) Gider Vergisi istisnasından yararlanan krediler	
1. Kalkınmada öncelikli yörelerde kullanılan ihracat garantili yatırım kredileri	19
2. Döviz geliri getirilmesi taahhüt edilen taşıt yatırım kredileri	26
3. Gemi inşası, gemi inşa tesisleri kredileri ile döviz geliri getirilmesi taahhüt edilen gemi ithal kredileri ve diğer ihracat garantili yatırım kredileri	23
bb) Kalkınmada öncelikli yörelerde kullanılan yatırım kredileri	28
bc) Diğer yörelerde kullanılan yatırım kredileri ile kalkınmada öncelikli yörelerde kullanılan işletme kredileri	33
bd) Diğer yörelerde kullanılan işletme kredileri	36

Reeskont Hadleriyle Avans Faiz Oranları Yeniden Düzenlendi

17 Haziran 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan reeskont hadleriyle faiz işlemlerinde uygulanan faiz ve faiz farkı iadesi fonu oranları kısmi olarak de-

— —

—
—

—
—

III — Özel Orta Vadeli Kredilerde

A — Türkiye Sınai Kalkınma Bankası veya ticari bankaca kullanılacak :

a) İhracat garantili yatırım kredileri	11	12,75
b) Diğer krediler	11	11

B — Ticari banka aracılığı ile Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nca kullanılacak :

a) İhracat kredili yatırım kredileri	10	11,50
b) Diğer krediler	10	10

IV — Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) tarafından çok ortaklı şirketlere kullanılacak yarım kalmış yatırım kredileri ile işletme kredilerinde

17,75 17,75

V — Tahvil Üzerine Avans İşlemlerinde

Tahvil üzerine yazılı faizin iki puan fazlası

VI — Altın Üzerine Avans İşlemlerinde

22 22

Özel Uzlaşma Genel Tebliğleri

Bazı Kamu Alacaklarının Özel Uzlaşma Yolu ile Tahsili Hakkında Kanun'a ilişkin tebliğlerin sayısı 10'a ulaşmıştır. Geçen sayımızda açıklanan genel tebliğlerden bu yana 8, 9 ve 10 no.lu genel tebliğler yayınlanmış bulunmaktadır.

30 Mayıs 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 8 no.lu Tebliğ, kesinleşmemiş veya ihtilafli kamu alacakları ile ilgili olarak, kanunun 3. maddesinin uygulanmasına açıklık getirmektedir.

7 Haziran 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 9 no.lu Tebliğ, rayic bedel takdirine bağlı kesinleşmenin veya ihtilafli vergilerle ilgili olarak, kanunun 7. maddesinin uygulamasına ilişkin açıklamaları yapmaktadır.

21 Haziran 1983'de yayınlanan Resmi Gazete'de yer alan 10 no.lu Tebliğ ise kesinleşmiş kamu alacakları ile ilgili açıklamalar yapmaktadır. Mükelleflere tanınan kolaylıklar ve faydalanma şartları bu tebliğde yer almaktadır.

Döviz Sağlamakla İlgili Mevzuat

İhracatta vergi iadesi ile ilgili oranlar ve vergi iadeleri kapsamı genişletilmiştir. 9 Haziran 1983 tarihli Resmi Gazete'de yer alan bu yeniliklerle ihra-

114 yıldan beri halkımızın güvenine layık olmuş
asırlık tasarruf bankası

**EMNİYET
SANDIĞI**

catta gözlenen yavaşlamanın giderilmesi beklenmektedir. Ayrıca 7 Haziran 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Para ve Kredi Kurulu Tebliği ile dahilden satın alınan ve yerli üretilen demir-çelik ve mamullerinin ihracındaki fon 25 dolardan 32 dolara çıkarılmıştır.

Yurt Dışında Faaliyet Gösteren Müteahhitlere Kolaylıklar Getirildi

20.6.1983 tarihli Resmi Gazete'de, «Bankalar Risk Fonu» ile «Döviz Risk Fonu»nun nasıl oluşturulacağı ve bu fonlardan nasıl yararlanılacağı açıklanmaktadır.

Şimdiye kadar yabancı finansman kuruluşlarının ve bazı araçların özel surette elde ettikleri bu tür finansman usulünün, Türk bankaları tarafından yapılması imkânı, hiç olmazsa yasal olarak sağlanmış bulunmaktadır.

İşkolları Sayısı Yeniden Belirlendi

Yeni yayınlanan Sendikalar Kanunu uyarınca, 16.6.1983 tarihli Resmi Gazete'de «İşkolları Tüzüğü» yayınlanmıştır. Bazı işkollarının birleştirilerek, toplam 28 işkolundan oluşan işyerlerinin bağlı olacakları işkollarına bu tüzük ile açıklık getirilmiştir.

Yeni Zamlar

Geçtiğimiz bir aylık dönem içinde, kamu kuruluşlarının yaptıkları bazı önemli zamlar yürürlüğe girmiştir.

Kömür Fiyatlarına % 20 Civarında Zam Yapıldı :

Bakanlar Kurulu'nun 1 Haziran 1983'den itibaren yürürlüğe koyduğu kömür fiyatlarına yapılan zamlar, mukayeseli olarak şöyle açıklanabilir :

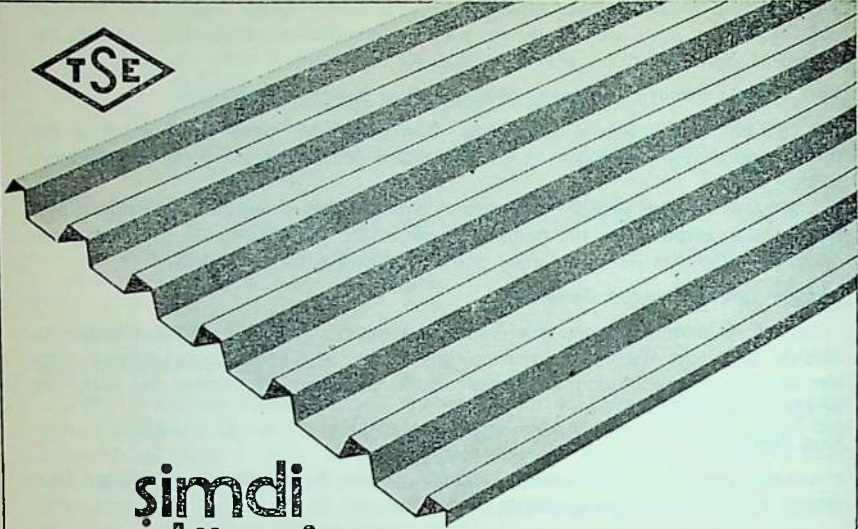
Tarih	Kok Kömürü		Taşkömürü	
	Ton Fiyatı (TL)	Endeks	Ton Fiyatı (TL)	Endeks
24. 1.1980	11.500.—	100.0	7.000.—	100.0
25. 9.1980	15.000.—	130.4	7.000.—	100.0
21. 5.1980	21.000.—	182.6	11.000.—	157.1
19. 2.1982	25.000.—	217.4	13.500.—	192.9
19.11.1982	27.500.—	239.1	14.900.—	212.9
24. 5.1983	33.000.—	287.0	17.900.—	255.7

Elektrik Fiyatlarına Kilovatt Başına Zam Yapıldı :

1.6.1983 tarihinde yürürlüğe giren diğer bir zam da elektrik enerjisi ile ilgilidir. Meskenlerde, küçük sanayide, büyük sanayide, ticarethane ve yazihanelerde uygulanmaya başlayan bu zamların, tüketici fiyatlarına yansımaları kaçınılmazdır. Çeşitli kullanım yerlerine göre elektrik fiyatları kilovatt başına 65 kuruş ile 2.— TL arasında artırılmıştır.

Dökme Çimentoya Zam :

23.6.1983 gününden itibaren dökme çimentonun fabrika satış fiyatlarına 7.950 - 9.000 TL/Ton arasında zam yapılmıştır. Bu zammın ortalama % 9 olduğu anlaşılmaktadır.

şimdi alüminyum daha kârlı çözüm

Çatı cephe ve tavan kaplamasında
en fazla malzeme tasarrufu sağlayan
yüksek mukavemetli 3004 alaşımını
sizler için geliştirdik.

nasaş-trapez 3004

NASAS
ALÜMİNYUM SANAYİ ve TİCARETİ A.Ş.

MERKEZ: ANKARA BÜRO:
Büyükdere Cad. No: 18 Mecidiyeköy-İstanbul Güniz Sok. No. 29/5 Kavaklıdere-Ankara
Telefon: 66 33 00 Telefon: 28 15 06 - 28 14 54
Telex: 26 140 Alme-TR Telex: 43 245 Alan-TR

YENİ YAYINLAR

ÖMER OKTAV

TÜRKİYE'NİN İDARİ TEŞKİLATI

KABAALIOĞLU, Doç. Dr. Halûk A.;
LL.M. (Columbia), LL.M. (Brüksel);
Özdem Kardeşler Matbaası, İstan-
bul 1983, 424 sayfa, 750.— TL.

Marmara Üniversitesi Hukuk Fa-
kültesi öğretim üyelerinden Doç. Dr.
Halûk A. Kabaalioğlu «Türkiye'nin
İdari Teşkilatı» adı altında yeni bir
kitap yayınlamış bulunuyor. Aslında
kitap «İdare Hukuku Dersleri Cilt: 1»
olarak bir ders kitabı serisinin birin-
ci cildi şeklinde takdim edilmekte ise
de, uygulamacılar ve özellikle yöne-
ticiler için çok yararlı bilgilere yer
vermesi nedeniyle dikkatleri çekiyor.

Kitabın bir özelliği ise bazı konu-
ları seçilmiş mahkeme kararları ile
açıklaması oluyor. Sözgelimi Yüksek
Öğretim Kurulu ve yeni yasal düzen-
lemeler anlatılırken «Pratik Çalışma»
bölümünde eski kanuna göre uygu-
lanan esaslar ele alınıyor ve başta
Danıştay'ın çeşitli kararları olmak ü-
zere ilgiyle okunan çok sayıda mah-
keme kararlarından alıntılar yapılıyor.
Aslında yazar YÖK'ü savunmamakla
beraber kanunun yapıldığı tarihte
mevcut olan manzarayı çizmeye çalış-
ıyor. Anayasa, üniversitelerin «dev-

letin denetim ve gözetiminde» olaca-
ğını öngörürken, Anayasa Mahkeme-
si'nin iptal ettiği bazı denetim meka-
nizmaları üzerinde duruyor ve bu ka-
rarlar çerçevesinde kanun koyucunun
nasıl bir model oluşturabileceğini o-
kuyucunun değerlendirmesini istiyor.

Bir başka bölümde Devlet Plan-
lama Teşkilatı ve planın yapılışı üze-
rinde uzun açıklamalara yer verili-
yor, daha sonra pratik çalışma bölü-
münde Danıştay Kararları ile Beş
Yıllık Kalkınma Planı'nın bağlayıcılığı
inceleniyor. Özel sektör planda yer
alan ilkelere ne ölçüde ağırlık verme-
lidir? Yıllık programlarda, teşvik ted-
birlerinde ortaya çıkabilecek hukuki
sorunlara değinen kitap, bu bölümü-
yle şirket yöneticilerinin yararlanabile-
ceği ilginç bilgileri içeriyor.

Merkezden yönetimde başta
«Cumhurbaşkanı», «Başbakan» ve
«Bakanlıklar» olmak üzere merkez
teşkilatını anlatan yazar, bu arada
bakanlıkların iç bölümünü gösterir bir
şemaya yer veriyor. «Danıştay», «Sa-
yıştay», «Devlet Planlama Teşkilatı»,
«Milli Güvenlik Kurulu» gibi örgütler
incelendikten sonra; merkezin taşra
örgütü ve yerinden yönetim idareleri
ele alınıyor. «İl Özel İdaresi», «Beledi-
ye», «Köy» gibi konulardan sonra;
kamu kurumu niteliğinde meslek ku-
ruluşları, İktisadi Devlet Teşekkülleri,

TRT ve YÖK gibi kurumlara ilişkin ayrıntılı bilgiler sunuluyor.

TRT konusu anlatılırken, bazı şarkılar hakkında TRT Denetleme Kurulu'nun kararları ile Danıştay'ın bu konuda verdiği kararlar okuyucuya sunuluyor. Bu arada haber yayın yasağı, haberlerde parti liderinden söz etmemek, genel müdür tayini gibi konularda ilginç Danıştay kararlarına değiniliyor.

Kitabın «Önsöz»ünü kaleme alan İ.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. Vakur Versan'ın da ifade ettikleri gibi; yazar idare hukuku alanında gerekli olan teorik bilgileri verme yanında bugün batıda ve Anglosakson ülkelerinde kullanılan bir uygulamaya uygun olarak örnek olaylara yer vermekte, bu da okuyucuyu sadece nazari bilgilere sahip olma durumundan kurtarmaktadır.

İçinde bulunduğumuz şu dönemde yeni bir Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlıkları yapılmaktadır. Kitapta incelenen Danıştay kararlarından biri ülkemizde yatırım yapmak isteyen yabancı sermayeye ilişkindir. Bakanlar Kurulu yabancı sermayenin ülkemize girişine izin vermiştir. Ancak aynı konuda faaliyet gösteren yerli girişimciler bu Bakanlar Kurulu kararının iptali için dava açıyorlar. Danıştay önce davayı reddediyor, ancak daha sonra «Karar Düzeltmesi» aşamasında davacı yerli girişimcileri haklı bulup Bakanlar Kurulu kararını iptal ediyor.

Her şeyden önce karar düzeltilmesi aşamasında bu yolda karar verilmesi pek kanuna uygun görülmezse de bu yargı merciinin yaptığı değerlendirmeye fevkalâde tartışmaya müsait bir şekilde kaleme alınmıştır. Ül-

kemize yabancı sermayeyi çekmek isterken bu tür kararları da dikkate almak gerekir. Danıştay, «Her ne kadar bu yatırım yeni teknoloji getirecek ve ihracatta bulunacak ise de bunu da pek büyütmemek gerekir.» diyor ve zaten bu yatırımın izin alındığı tarihte yürürlükte olan Beş Yıllık Kalkınma Planı'na da aykırı olduğunu öne sürüp Bakanlar Kurulu kararını iptal ediyor.

Bu durumda yazar soruyor: Acaba ülkemizde yabancı sermaye girişi konusunda karar verecek makam yürütme organı mı, yoksa yargı organı mıdır? İşte bu tür kararlar nedeniyedir ki yeni Anayasamızda ve İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda, yargı mercilerinin sadece hukukilik denetimi yapabileceğini, yerindelik denetimine giremeyeceğini, çok açık bir şekilde vurgulamak ihtiyacı duyulmuştur.

Bir başka Danıştay kararı «Teşvik Belgesi» alan yatırımcıları ilgilendirmektedir. Yıllık programlarda yer alan açıklamalar müteşebbise bir hak tanımakta mıdır? Buna dayanarak bir hak, kazanılmış hak varlığından söz edilebilir mi? Bu ve benzeri sorulara cevap arayan kitap, teorik konular içinde boğulmamış ve uygulamada yararlı olacak pratik konulara eğilmekle alışılmışın dışında başarılı bir hukuk başvuru kitabı niteliğini kazanmıştır.

«Genel İlkeler», «Türkiye'nin İdari Teşkilatı» ve «Olağanüstü Yönetim Usulleri» başlıklı üç kitap ve altı bölüm ile çeşitli ayrımlardan oluşan, ele alınan konuların sonunda «Pratik Çalışma»lara yer veren yapıtı okumalarını tüm okurlarımıza salık verir, yazarı bu ayrıntılı ve titiz çalışması için kutlarız.

**BEYNELMİLEL NORMLARA UYGUN
YÜKSEK KALİTELİ
MUHTELİF TİP VE ÇAPLARDA**

devlet,
milli bankalar ve halk
iştirakinin kurduğu bir
sanayi müessesesi

**ÇELİK HALAT VE
TEL SANAYİİ A.Ş.**

• muhtelif tip vinci öznenör esonda) ehavel nakilyat TELEFERİK-TELEKESİ-TELESKI
• maden ihraç edozer- skrayper- ekavator edeniz DİKME- GERME- MANEVRA
• elektrik nakilleri topraklama • televizyon antenleri dikme HALATLARI
• yatak koltuk yaylarında • bloklet jant TELLERİNDE
• yüksek rezistanlı ÇELİK TELLER

**"BIRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

Şekerbank 5000 kat büyüdü

30 yılı aşkın tecrübenin dinamik aşaması bu...
Yaşlı ve yorgun değil, tecrübeli ve dinç...
13 Milyar sermayesiyle simgelenen güvenceyi
hak eden bir banka oldu Şekerbank...
30 yılda 5000 kat buyudu...
İhracatçısına, çiftçisine,

sanayicisine ve bütün tasarruf sahiplerine
şimdi yepyeni bir kucak açtı... Gelin
bir göz atın 1 Milyon çiftçinin toprağını
bağladığı, Türkiye'de her 45 kişiden
birinin ortak olduğu bankaya...
Buyuk Şekerbank'a...

Şekerbank

sermayesi 13 milyar

Yurtta iyi, dünyada iyi.

Çağımızda, her ülkenin bir ayağı
mutlaka yurt dışında olmak zorunda:

Dünyadan sağlanması kaçınılmaz
petrol, teknoloji vb. kaynaklar için
gerekli para, yine dünyayla iş yapılarak
kazanılıyor...

Bu nedenle, Pamukbank, bir yanda
dünyaya açılarak ülkemize para kazandıran
Türlere destek oluyor; diğer yanda,
dünyadan kaynak sağlanması gereken
kuruluşlarımızın dünyadaki teminatı oluyor.

Gücü ve büyüklüğüyle, dinamizmiyle,
dünya bankaclığını bilmesiyle...

Dünyayı kendine hedef seçen Pamukbank'ı
siz de, huzur içinde, kendinize banka seçin.
Kazanın, ülkemizi kazandırın.

PAMUKBANK

İ Y İ B A N K A D I R